

**UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI**

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Narský buddhismus a chrám Tódaidži**

**Nara Buddhism and the Tōdai-ji Temple**

Vypracovala: Karolína Fialová

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Dita Nymburská

Olomouc 2013



*Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí diplomové práce a jen s použitím uvedených pramenů a literatury.*

V Olomouci dne.....

Podpis.....

## **Anotace**

Práce se zabývá buddhismem v Japonsku v období Nara (710–784). Jejím cílem je zmapování historie a základů nauky šesti narských buddhistických škol, tedy škol Sanron, Džódžicu, Kuša, Hossó, Kegon a Ricu. V práci je nejprve nastíněn proces přijetí buddhismu v Japonsku, dále je v ní popsán jeho vývoj v období Nara, přičemž zvláštní důraz je kladen na roli buddhismu a postavení buddhistického kléru v tehdejší japonské společnosti. Pozornost je věnována také hlavním buddhistickým chrámům a klášterům, které byly hojně stavěny, především chrámu Tódaidži, jenž se stal centrem náboženského dění v období Nara a v němž mělo všech šest narských buddhistických škol své studijní instituce.

Klíčová slova: buddhismus, Nara, Tódaidži, chrám, Sanron, Džódžicu, Kuša, Hossó, Kegon, Ricu

Děkuji Mgr. Ditě Nymburské za odborné vedení práce, cenné připomínky, trpělivost a vstřícný přístup.

## Obsah

<b>Ediční poznámka .....</b>	<b>7</b>
<b>Úvod.....</b>	<b>8</b>
<b>1. Historie buddhismu v Japonsku v 6. a 7. století.....</b>	<b>9</b>
<b>2. Historie buddhismu v Japonsku v období Nara (710–784).....</b>	<b>13</b>
2.1 Úvod k období Nara 奈良時代 ( <i>Nara džidai</i> ) .....	13
2.2 Město Nara 奈良 .....	14
2.3 Postavení šlechty a klášterů.....	15
2.4 Systém správy buddhistického kléru.....	16
2.5 Rozkvět buddhismu za vlády císaře Šómua .....	17
2.6 Konec období Nara.....	18
<b>3. Narské buddhistické školy .....</b>	<b>20</b>
3.1 Buddhismus v období Nara .....	20
3.2 Sanronšú 三論宗 .....	21
3.3 Džódžicušú 成実宗 .....	26
3.4 Kušašú 俱舎宗 .....	28
3.5 Hossóšú 法相宗 .....	30
3.6 Kegonšú 華嚴宗 .....	33
3.7 Riššú 律宗 .....	37
<b>Závěr.....</b>	<b>42</b>
<b>Glosář .....</b>	<b>43</b>
<b>Resumé .....</b>	<b>55</b>
<b>Seznam pramenů a literatury.....</b>	<b>56</b>

## **Ediční poznámka**

V práci je použita česká transkripce japonských, sanskrtských i čínských výrazů s výjimkou jejich užití v bibliografických odkazech, kde je ponechána transkripce anglická. Názvy děl, výnosů a sůter, včetně překladu jejich jmen, jsou psány kurzívou. Dále je kurzíva použita k označení cizích pojmů, mimo vlastních názvů chrámů, měst, škol apod. Výrazy uvedené v glosáři, jsou psány podtrženou kurzívou. U japonských pojmů, které jsou pro tuto práci klíčové, je uvedena jejich znaková podoba. K označení původu cizích slov jsou použity zkratky: jap. pro japonštinu, san. pro sanskrt, čín. pro čínštinu. pál. pro pálijštinu.

## Úvod

Období Nara (710–784) je pro Japonsko velice významné, přestože netrvalo ani sto let. Díky udržování styků s vyspělými zeměmi asijské pevniny docházelo stále výrazněji k mísení kontinentálních vlivů s domácími japonskými tradicemi, a tak mohla postupně vzniknout unikátní japonská kultura. Velmi významným počinem bylo přijetí buddhismu, náboženství pocházejícího z Indie, které založil Siddhártha Gautama (563/566–486/483 př. n. l.), označovaný obvykle jako historický Buddha nebo jen Buddha. Přestože japonskou aristokracii nejprve zaujaly spíše buddhistické umění a rituály, i samotná nauka si brzy našla své příznivce. V nově založeném hlavním městě Nara byly stavěny chrámy, v provinciích kláštery pro mnichy a mnišky a rozšířilo se také opisování sůter.

První kapitola stručně pojednává o počátcích buddhismu v Japonsku. Jsou nastíněny historické okolnosti a problémy, které provázelo jeho přijetí. Dále je věnována pozornost panovníkům, kteří byli jeho štědrými patrony a zasloužili se o výstavbu prvních buddhistických chrámů na území Japonska a o šíření buddhistické nauky.

Druhá kapitola se zabývá obdobím Nara. Nejprve je krátce zhodnocen jeho kulturní význam a poté je pozornost zaměřena na založení nového hlavního města, od něhož toto období odvozuje svůj název. Dále je vysvětleno, jakým způsobem docházelo k posilování moci a zvětšování majetku šlechty a buddhistického kléru. Opomenuta není ani změna vztahu kléru vůči státu a jeho zasahování do politických záležitostí, které období Nara velice ovlivnilo. Zmíněn je také systém státního buddhismu a funkce chrámu Tódaidži.

Třetí kapitola pojednává o buddhismu v období Nara. V této práci je „narským buddhismem“ myšleno učení šesti škol tj. škol Sanron, Džódžicu, Kuša, Hossó, Kegon a Ricu, které všechny působily ve státních chrámech v Naře. Základy učení všech těchto škol jsou stručně popsány v jednotlivých podkapitolách, vzhledem k rozsahu práce jsou však vysvětleny pouze nejdůležitější aspekty jednotlivých učení. U všech škol je také uvedeno, z jakých indických, popřípadě čínských buddhistických škol, se vyvinuly, jejich hlavní představitelé a studijní spisy. Dále jsou zmíněny počátky jednotlivých škol a proces jejich šíření v Japonsku, zmíněni jsou i jejich významní japonští stoupenci.

Poslední částí bakalářské práce je glosář, kde jsou uvedeny pojmy, které byly použity v předcházejících kapitolách a jsou nezbytné k pochopení základů učení jednotlivých škol. Formu glosáře jsem zvolila z toho důvodu, že vysvětlování pojmů v samotném textu by působilo rušivě.



# **1. Historie buddhismu v Japonsku v 6. a 7. století**

První zmínky o buddhismu (jap. *bukkjó*) v Japonsku se objevují v období mohylovém, které se obvykle vymezuje 3. – 7. stoletím.<sup>1</sup> Na sklonku 4. století vznikl v oblasti Kansai kmenový stát Jamato, který si podrobil část japonského souostroví. Vládci Jamata udržovali styky s pevninou, především s Čínou a Koreou, a tak docházelo mimo jiné i k poznávání tamní kultury. Postupně bylo přijato čínské znakové písmo, řemeslné i výtvarné techniky, systém státní organizace a také nová náboženství, z nichž nejvýznamnějším se stal buddhismus.<sup>2</sup> Buddhismus se do Japonska nedostal přímo z Indie, země svého původu, ale prošel transformací v Číně a Koreji. Japonce zpočátku nezaujalo samotné učení Buddha ve stejné míře jako obřady sloužící k uctívání předků nebo zajištění prosperity státu a buddhistické umění.<sup>3</sup> Podle kroniky *Nihon šoki* (též *Nihongi, Japonské záznamy, 720*)<sup>4</sup> byl buddhismus v Japonsku představen roku 552. Jako rok formálního přijetí se ale tradičně uvádí rok 538, který je zmíněn ve spisu *Gangódži garan enži narabi ni ruki šizai ó* (*Historie kláštera Gangódži a jeho majetek, 747*).<sup>5</sup> „Podle zpráv v kronikách prý buddhismus doporučil panovníku Kimmeiovi král státu Päkče Songmjong, jehož posel přinesl roku 538 do Jamata spolu se žádostí o pomoc proti Sille darem sůtry a Buddhovu sochu.“<sup>6</sup>

Panovník svěřil darovanou sochu do rukou Inamemu (zemřel 570) z rodu Sogů,<sup>7</sup> který se rozhodl pro vybudování rodinného buddhistického chrámu. Japonský dvůr byl však v názoru na nové náboženství nejednotný a štěpil se na jeho příznivce a odpůrce, přičemž

---

<sup>1</sup> Viz VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986. str. 39

Mohylové období je charakteristické stavěním mohyl (jap. *kofun*), které sloužily jako pohřebiště pro členy vyšších vrstev společnosti. V některých oblastech Japonska přetrvávalo stavění mohyl až do 9. století. Viz *ibid.*

<sup>2</sup> Viz *ibid.* 61

<sup>3</sup> Viz EARHART, H. Byron. *Náboženství Japonska: Mnoho tradic na jedné svaté cestě*. Praha: Prostor, 1999. str. 48

<sup>4</sup> *Nihon šoki* je druhá nejstarší dochovaná japonská kronika (Nejstarší je *Kodžiki*, viz dále). Pojednává o historii a mytologii Japonska. Viz ŠVARCOVÁ, Zdenka. *Japonská literatura: 712–1868*. Praha: Karolinum, 2005. str. 205–206

<sup>5</sup> Viz KASAHARA, Kazuo., ed. *A History of Japanese Religion*. Tokyo: Kosei Publishing Company, 2001. str. 50–51

<sup>6</sup> VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986. str. 61; Kimmei (popř. Kinmei, 509–571) Songmjong (523–554); státy Päkče, Silla a Kogurjo se nacházely na korejském poloostrově. V druhé polovině 7. století byla území sjednocena pod nadvládou státu Silla, všechny tři státy již byly v té době buddhistické. Viz JANOŠ, Jiří. *Japonsko a Korea: dramatické sousedství*. Praha: Academia, 2007. str. 190

<sup>7</sup> Rod Soga pocházel z provincie Kawači, kde žilo mnoho cizinců především z korejského poloostrova. Sogové udržovali s poloostrovem styky a usilovali o přijímání tamních vlivů, což zřejmě zapříčinilo, že byli panovníkem vybráni. Viz KASAHARA, Kazuo., ed. *A History of Japanese Religion*. Tokyo: Kosei Publishing Company, 2001. str. 53

v čele antibuddhistické frakce stál rod Mononobe<sup>8</sup> a probuddhistický byl právě rod Soga. Po smrti Inameho se do čela Sogů postavil Umako (zemřel 626), který nechal v roce 584 postavit Buddhovu halu, kde byla uctívána další buddhistická socha z Pákče. Antibuddhistická část dvora posílila poté, co Jamato zasáhla epidemie,<sup>9</sup> která byla vykládána jako hněv domácích bohů. Následně rod Mononobe vypálil Buddhovu halu (585), po ozbrojeném souboji však nakonec zvítězil rod Soga. Porážka rodu Mononobe znamenala, že antibuddhistická frakce ztratila hlavního zastávce, tudíž se mohl buddhismus dále šířit. V roce 588 Sogové započali stavbu chrámu Jókódži (označován také jako Asukadera), která trvala devět let. Již dříve sice byly stavěny rodové buddhistické chrámy, ale Jókódži byl první klášterní buddhistickou stavbou na území Japonska.<sup>10</sup>

Roku 593 byla na trůn dosazena císařovna Suiko (554–628, vládla 593–628) a zároveň byl jmenován korunním princem a regentem devatenáctiletý Šótoku (574–622), který vládl až do své smrti.<sup>11</sup> V následujícím roce „(...) vyslovila panující dynastie oficiálně podporu novému náboženství (594).“<sup>12</sup> Kolem Šótoku se shromáždila skupina reformátorů, kteří podle čínské předlohy zformulovali zásady státní politiky v duchu *konfuciánského* učení a také měli za úkol prosadit koncepci císaře jakožto nejvyšší autority. V roce 604 byly tyto nové zásady zformulovány v *Chartě o sedmnácti člancích* (jap. *Džúšičidžó kenpó*). Autorství textu je přisuzováno Šótokuovi, ale spíše byl dílem zmíněné skupiny reformátorů.<sup>13</sup> Pro problematiku této práce je důležité, že v Chartě bylo doporučeno buddhistické učení a korunní princ v ní vyzval všechny obyvatele k uctívání třech buddhistických klenotů, Buddhy, *dharmy* a *sanghy*. Šótoku sám byl znalec čínských klasiků i tamního buddhismu „(...) a byl to teprve on, kdo zavedl do Japonska buddhismus jako náboženství s vypracovanou naukou, které nabízelo individuální duchovní cestu a rituální praxi.“<sup>14</sup> Šótokuovi je dokonce připisováno

---

<sup>8</sup> Rod Mononobe byl jedním z nejmocnějších rodů v 6. století. Hlavní představitel antibuddhistické frakce byl Okoši z rodu Mononobe, který zároveň zastával funkci ministra. Dále proti přijetí buddhismu stály rody, které měly výsadní postavení v provádění *šintoistických* obřadů. Viz KASAHARA, Kazuo., ed. *A History of Japanese Religion*. Tokyo: Kosei Publishing Company, 2001. str. 54

<sup>9</sup> Jednalo se zřejmě o epidemii černých neštovic. Šířila se z Kjúšú od roku 735 a v Naře vypukla o dva roky později. Viz KASAHARA, Kazuo., ed. *A History of Japanese Religion*. Tokyo: Kosei Publishing Company, 2001. str. 65

<sup>10</sup> Viz KASAHARA, Kazuo., ed. *A History of Japanese Religion*. Tokyo: Kosei Publishing Company, 2001. str. 53–55; VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986. str. 61–62. Chrám byl později přestěhován do Nary (viz dále) a přejmenován na Gangódži.

<sup>11</sup> Viz KASAHARA, Kazuo., ed. *A History of Japanese Religion*. Tokyo: Kosei Publishing Company, 2001. str. 58

<sup>12</sup> VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986. str. 95

<sup>13</sup> Viz *ibid.* str. 66–70

<sup>14</sup> WERNER, Karel. *Náboženské tradice Asie: Od Indie po Japonsko. S přihlédnutím k Přednímu východu*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. str. 404

autorství spisu *Sangjó gišo (Komentáře ke třem sútrám)*,<sup>15</sup> dále nechal postavit řadu klášterů pro mnichy a mnišky a chrámy Šitennódži a Hórijúdzi (607).<sup>16</sup>

Na panovnickém dvoře se v té době pohybovalo množství mnichů, pocházejících hlavně z Koreje, kteří prováděli obřady, vykládali sútry a v neposlední řadě také zastávali úřednické funkce. Mnoho japonských učenců bylo naopak vysíláno na studia do Číny. Buddhistické chrámy již nebyly stavěny pro soukromé účely rodů, ale jejich stavba byla podporována panovnickým rodem, takže měly spíše státní charakter. Počet klášterů velice rychle rostl, na konci vlády císařovny Suiko bylo postaveno čtyřicet osm klášterů, kde působilo osm set čtyřicet šest mnichů a pět set dvacet devět mnišek.<sup>17</sup>

Jakkoli se ale buddhismus šířil, zůstával pouze v prostředí vyšší vzdělané vrstvy obyvatel. Mezi lidem byl stále hlavním náboženstvím domácí *šintoismus*. Důraz byl kladen spíše na buddhistické umění a rituály, které měly přinést prosperitu státu a uctít předky, než na samotnou nauku. Buddhistické rituály se staly součástí rituálů *šintoistických*, které sloužily k uctívání domácích bohů (jap. *kami*) a buddhistické nadpřirozené bytosti, *buddhové* a *bódhisattvové*, se s nimi mísily.<sup>18</sup>

Po císařovně Suiko nastoupil na trůn císař Džomei (vládl 629–641), který pokračoval v propagaci buddhismu a ve výstavbě buddhistických chrámů. Roku 639 císař započal na břehu řeky Kudara v oblasti Asuka stavbu chrámu Kudaraidži. Chrám byl následně roku 673, za vlády jeho syna, císaře Tenmua (vládl 672–686), přestěhován do Asuky, dokončen a poté v roce 677 přejmenován na Daikandaidži.<sup>19</sup> Tenmu také nechal postavit chrám

---

<sup>15</sup> Viz KASAHARA, Kazuo., ed. *A History of Japanese Religion*. Tokyo: Kosei Publishing Company, 2001. str. 59

Komentáře se týkaly textů: *Saddharmapundarikasútra (Lotosová sútra, jap. Hokkekjó; viz škola Ricu)*, *Vimalakírti nirdésa sútra (san., jap. Juimagjó)* a *Šrímáládevi simhanáda sútra (san., jap. Šómangjó)*. Viz ibid. Šótokuův vlastnoručně napsaný komentář k *Saddharmapundarikasútre* je dodnes dochován ve čtyřech svazcích. Viz WERNER, Karel. *Náboženské tradice Asie: Od Indie po Japonsko. S přihlédnutím k Přednímu východu*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. str. 405

<sup>16</sup> Viz MATSUNAMI, Kodo. *Essentials of Buddhism: It's history, evolution and modern significance*. Tokyo: Omega-Com, Inc. JABICS, 2005. str. 40

Hórijúdzi byl spojován hlavně se školou Hossó a Ricu. Viz kapitoly 3.5 Hossóšú, 3.7 Riššú

Asymetricky uspořádaný chrám Hórijúdzi je pokládán za vrchol rané buddhistické architektury a je jednou z nejstarších dřevěných budov na světě. Jeho dominantou je pětistupňová pagoda a pozornost poutá i mnoho fresek na zdech jeho zlaté síně, které jsou inspirovány buddhistickými malbami z Indie. Tyto fresky však byly silně poškozeny požárem v roce 1949. Viz REISCHAUER, Edwin O. a CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*. Vyd. 2., dopl. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. str. 25

<sup>17</sup> Viz VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986. str. 70

<sup>18</sup> Viz ibid. str. 95

<sup>19</sup> Poslední stěhování proběhlo roku 729, a to do tehdejšího hlavního města Nary (sinojaponsky Heidžókjó, viz dále), kde se chrám opět přejmenoval a dnes je znám pod jménem Daiandži. V období Nara v něm působila hlavně škola Sanron. Viz kapitola 3.2 Sanron

Jakušidži,<sup>20</sup> a sice jako poděkování za vyléčení své ženy, císařovny Džitó (vládla 686–697). Mezi další významné propagátory buddhismu patřila i Džomeiova manželka, císařovna Saimei (vládla 654–661), která v roce 660 nechala na dvoře poprvé předčítat sútru *Ninnó hannja-kjó* (*Sútra laskavých panovníků*). Jejich druhý syn, císař Tendži (vládl 661–672), založil chrámy Kawaradera, Šúfukudži a Kanzeondži.<sup>21</sup> Všechny tyto chrámy sloužily hlavně pro soukromé potřeby panovnické rodiny.<sup>22</sup>

Po smrti Šótokua nechal rod Soga vyvraždit celou jeho rodinu, a proto se jejich odpůrci spojili a rozhodli o jejich odstranění. Roku 645 došlo k převratu a moc Sogů byla zlomena. Byla vyhlášena nová éra Taika (Velká změna), jejíž název měl odrážet cíle nové vlády. Éra byla provázená mnoha reformami, které měly předlohu v reformách provedených v Číně a jež byly dále inspirovány tamním daňovým systémem. Nejvýznamnějším z počínů reformátorů bylo vyvlastnění soukromé půdy ve prospěch státu a přeměna rolníků na poddané. Dále byl vytvořen centralizovaný systém státu a území byla rozdělena na provincie, v jejichž čele stáli guvernéři jmenovaní z dvorské šlechty. Císařské výnosy byly sepsány a rozděleny do dvou kategorií, konkrétně na tresty (jap. *ricu*) a příkazy (jap. *rjó*), podle kterých se toto období označuje také jako „stát založený na trestech a příkazech“ (jap. *ricurjó kokka*). Články nového systému byly sepsány v *Kodexu Taika* (jap. *Taihó ricurjó*) roku 701.<sup>23</sup> Podpořit centralizaci státu mělo také založení Fudžiwary (694), nového hlavního města, ke kterému dala pokyn císařovna Džitó, taktéž propagátorka buddhismu.<sup>24</sup>

Již v roce 707 započalo plánování nového hlavního města Nary. Hlavní důvod přestěhování dvora a výběr lokality není zcela jasný, ale předpokládá se, „že ve společnosti, která byla v zajetí geomantických pověr o důležitosti správného výběru místa pro zdar lidského konání, vstupovaly do rozhodování zajisté i momenty zcela iracionální.“<sup>25</sup>

---

<sup>20</sup> Jakušidži byl později také přestěhován do Nary. Byl sídlem školy Ricu, dnes je hlavním chrámem školy Hossó. Viz kapitola 3.5 Hossóšú

<sup>21</sup> Kanzeondži je spojen hlavně se školou Ricu. Viz kapitola 3.7 Riššú

<sup>22</sup> Viz KASAHARA, Kazuo., ed. *A History of Japanese Religion*. Tokyo: Kosei Publishing Company, 2001. str. 60–62

<sup>23</sup> Viz VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986. str. 72–84

<sup>24</sup> Viz JANOŠ, Jiří. *Japonsko a Korea: dramatické susedství*. Praha: Academia, 2007. str. 194 Džitó byla první japonskou panovnicí, která se nechala po smrti zpopelnit a pohřbit podle buddhistických tradic. Viz ibid.

<sup>25</sup> VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986. str. 85

## **2. Historie buddhismu v Japonsku v období Nara (710-784)**

### **2.1 Úvod k období Nara 奈良時代 (*Nara džidai*)**

Založení hlavního města Nara (710) znamenalo počátek období Nara,<sup>26</sup> ve kterém byl i nadále patrný kulturní i politický vliv z pevniny. Pokračovalo prosazování reform, díky kterým stoupala nejen moc šlechty, ale i buddhistického kléru, který začal zasahovat do politiky. Stát bohatě podporoval šíření buddhismu obecně, hlavně výstavbu chrámů a klášterů. V náboženské oblasti pak byly nejvýznamnější buddhistické školy Sanron, Kuša, Džódžicu, Hossó, Kegon a Ricu,<sup>27</sup> které zejména byly státem štědře podporovány a jež byly všechny spjaté s chrámem Tódaidži (東大寺, Velký východní chrám), který byl založen roku 743.<sup>28</sup> Chrám se původně jmenoval Konkómjódži a byl situován ve východní části Nary, k jeho přejmenování došlo roku 747.<sup>29</sup>

Období Nara znamenalo pro Japonsko značný rozkvět ve všech oblastech umění. Vznikaly písemné památky, z nichž nejvýznamnější je již zmíněná kronika *Nihon šoki*, kronika *Kodžiki* (*Záznamy starých věcí*, 712) a spisy *Fudoki* (*Záznamy z provincií*, 713).<sup>30</sup> Rozšířilo se také psaní poezie. „Lyrickou poezii skládali nejen šlechtici a ženy, ale i mniši, rolníci, vojáci a jejich ženy.“<sup>31</sup> Na konci 8. století vznikla *Manjósú* (*Sbírka bezpočtu listů*, 762), dvaceti-svazková básnická sbírka poezie sepsané mezi lety 320 a 750.<sup>32</sup> Sbírkou „(...) obsahuje přes čtyři a půl tisíce básní a je v ní zastoupeno 561 autorů (70 žen), císařů,

---

<sup>26</sup> Historici zabývající se japonskou kulturou toto období dále dělí na kulturu Asuka a Tenpjo. Asuka přijímala hlavně vlivy z čínského státu Severní Wej a z korejského království. Tenpjo je doba vlády císaře Šómua (vládl 724–749), která je považována za vrchol období Nara a za které došlo k velkému rozmachu buddhismu. Inspirace byla čerpána z umění období čínské dynastie Tchang (618–907). Někdy se jako přechod mezi Asuka a Tenpjo uvádí ještě Hakuho spadající do druhé poloviny 7. století. Viz VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986. str. 94–95

<sup>27</sup> Viz 3. kapitola Narské buddhistické školy

<sup>28</sup> Viz PIJOAN, José. *Dějiny umění/ 4*. Praha: Odeon, 1979. str. 291

<sup>29</sup> Viz KASAHARA, Kazuo., ed. *A History of Japanese Religion*. Tokyo: Kosei Publishing Company, 2001. str. 67

<sup>30</sup> Viz REISCHAUER, Edwin O. a CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*. Vyd. 2., dopl. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. str. 28–29

Kronika *Kodžiki* je nejstarší dochovaná japonská literární památka. Vedle mytologie obsahuje i první doklady čistě japonské prózy a poezie. *Fudoki* obsahuje místopisné zprávy z provincií. Zmiňuje se také o zvyklostech, tradicích, pověstech a mýtech jednotlivých provincií. Oba spisy jsou významným zdrojem informací o japonské historii a mytologii. Viz ŠVARCOVÁ, Zdenka. *Japonská literatura: 712-1868*. Praha: Karolinum, 2005. str. 205–206

<sup>31</sup> ANESAKI, Masaharu. *History of Japanese Religion*. Rutland, VT: Tuttle, 1963. str. 101

<sup>32</sup> Viz ŠVARCOVÁ, Zdenka. *Japonská literatura: 712-1868*. Praha: Karolinum, 2005. str. 211

šlechtičen, učenců, ale i prostých pěvců z nižších společenských vrstev.“<sup>33</sup> Pro kláštery a chrámy vytvářeli sochaři značné množství soch *buddhů* a *bódhisattvů*, u kterých je zřejmá inspirace kontinentálními předlohami, přičemž silný byl především vliv indického a čínského sakrálního umění.<sup>34</sup>

## 2.2 Město Nara 奈良

Podoba Nary se odvíjela od čínského hlavního města Čchang-angu, které mělo čtvercový půdorys a pravoúhle uspořádané ulice. Výstavbu, na které se podíleli poddaní, zahájil Fuhito Fudžiwara (659–720)<sup>35</sup> v roce 708 a již dva roky poté se do ještě nedostavěného města stěhoval panovnický dvůr. Půdorys Nary měl tvar obdélníku o stranách 5,9 km a 4,8 km, pravidelně rozdělené čtvrti města byly zastavěny domy pro lid a paláci pro vyšší vrstvu.<sup>36</sup> Město nemělo hradby, jeho západní část byla nedostavěná a nedosahovalo rozměrů čínské předlohy, ale i tak bylo na tehdejší Japonské poměry velkolepé.<sup>37</sup> Fuhito Fudžiwara již v počátcích výstavby města rozhodl o výstavbě Kófukudži, rodového chrámu Fudžiwarů.<sup>38</sup> Některé buddhistické chrámy a *šintoistické* svatyně byly do města přestěhovány. Následně byly vystavěny další chrámy i svatyně, přičemž nejvýznamnější je chrámový komplex Tódaidži, dále chrámy Saidaidži a Tošódaidži.<sup>39</sup> Kvůli množství chrámů by Nara mohla být považována za město buddhistického kléru, ale měla být spíše administrativním centrem vlády a sídlem téměř deseti tisíc úředníků a dalších státních zaměstnanců. Samotné město bylo financováno z daní vybraných z provincií, protože samo nevykazovalo téměř žádné zisky, a tak znamenalo pro stát značnou finanční zátěž.<sup>40</sup> Město zaniklo poté, co panovník Kanmu (737–806) nechal přestěhovat dvůr do nového hlavního města Nagaoky

<sup>33</sup> ŠVARCOVÁ, Zdenka. *Japonská literatura: 712-1868*. Praha: Karolinum, 2005. str. 211

<sup>34</sup> Viz ANESAKI, Masaharu. *History of Japanese Religion*. Rutland, VT: Tuttle, 1963. str. 97–98

<sup>35</sup> Rod Fudžiwara byl významným japonským šlechtickým rodem. Členové rodu zastávali vysoké politické funkce a svoje postavení ještě upevňovali tzv. sňatkovou politikou, kdy provdávali členky rodu za vlivné politiky. Na vrcholu moci byli v 10. a 11. století, kdy se potomci pocházející z jejich krve dostali až na císařský trůn. Viz VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986. str. 92, 106–108

<sup>36</sup> Viz VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986. str. 85–86

<sup>37</sup> Viz REISCHAUER, Edwin O. a CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*. Vyd. 2., dopl. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. str. 18

<sup>38</sup> Dnešní chrám školy Hossó. Viz kapitola 3.5 Hossóšú

<sup>39</sup> Tošódaidži byl významný hlavně pro školu Ricu. Jeho velká hlavní hala s obřadní síní je pro své krásné dřevěné sloupy srovnávána s antickými stavbami a studijní hala chrámu sloužila také jako shromaždiště úředníků. Viz VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986. str. 98

<sup>40</sup> Viz VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986. str. 87–88

(784)<sup>41</sup> a poté do Heiankjó, dnešního Kjóta.<sup>42</sup> Tímto přesunem nastalo nové období japonské historie zvané Heian, datující se od roku 794 do roku 1192.<sup>43</sup>

### 2.3 Postavení šlechty a klášterů

Za zmíněným zvětšováním majetku šlechty a kléru stojí mimo jiné pozemková reforma, při níž docházelo k vyvlastňování půdy ve prospěch státu. Státní úředníci, kteří měli dohlížet na přerozdělování pozemků, byli mnohdy zkorumpovaní, takže nejvíce půdy přidělili šlechtě. Té se podařilo prosadit možnost trvalého vlastnictví půdy, a tak mohla majetek dědit z generace na generaci. Buddhistické kláštery dostávaly pozemky darem od šlechty a členů panovnického dvora, takže bohatství kléru postupně narůstalo a jelikož se na klášterní pozemky nevztahovala daňová povinnost, stát z jejich majetku neměl prospěch. Dále se kvůli nedostatku polí, která by se mohla přerozdělovat mezi rolníky, přikročilo k obdělávání panenské půdy. Roku 723 byl sepsán výnos, který sliboval každému, kdo obdělá novou půdu, její doživotní vlastnictví, a tomu, kdo navíc zřídí zavlažovací systém, vlastnictví po tři generace. Výnos byl opět velice prospěšný zejména pro šlechtu a buddhistické kláštery, protože obě skupiny měly k dispozici vlastní rolníky a mohly je využívat pro získání dalších pozemků.<sup>44</sup>

O dvacet let později došlo k pozměnění výnosu, které zaručovalo, že nově zúrodněná „(...) pole navždy náležejí tomu, kdo je obdělal.“<sup>45</sup> Kláštery a šlechta pokračovaly v zúrodnění panenské půdy a někdy dokonce převzaly pole, která si rolníci nebyli schopni udržet. U nově obdělaných polí se stavěly hospodářské budovy a ubytovny pro rolníky a tímto způsobem vznikala první soukromá hospodářství,<sup>46</sup> která se v následujících letech rychle rozšiřovala, čímž šlechta neustále zvětšovala svůj majetek. Státní rolníci, kteří žili kvůli tomuto systému v chudobě, často prchali ze státních pozemků na hospodářství šlechty a klášterů, kde se jim vedlo lépe.<sup>47</sup>

---

<sup>41</sup> Nagaoka byla v blízkosti dnešního Kjóta.

<sup>42</sup> Více viz kapitola 2.6 Konec období Nara.

<sup>43</sup> Viz MATSUNAMI, Kodo. *Essentials of Buddhism: It's history, evolution and modern significance*. Tokyo: Omega-Com, Inc. JABICS, 2005. str. 43

<sup>44</sup> Viz VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986. str. 90–91

<sup>45</sup> Ibid. str. 91

<sup>46</sup> Později se rozsáhlým hospodářstvím, která patřila šlechtě nebo buddhistickým klášterům, říkalo *šóen* – vrchnostenský statek. Viz ibid. str. 91

<sup>47</sup> Viz ibid. str. 90–92

S růstem moci šlechty a buddhistického kléru oslabovala moc císaře, což vedlo k soupeření o nadvládu mezi nejbohatšími šlechtickými rody. Jako první se k moci dostali Fudžiwarové, konkrétně Fuhito, který se podílel na výstavbě Nary, jak je zmíněno výše. Jeho čtyři nástupci obsadili vlivné politické funkce, ale během výše uvedené epidemie v roce 737 všichni zemřeli a k moci se dostal majetný rod Tačibanů. V tomto mocenském boji viděly svou možnost k usurpování moci i kláštery, které už nebyly díky nabytému majetku závislé na podpoře mocných rodů.<sup>48</sup> Někteří buddhističtí kněží se dokonce dostali na významné administrativní pozice a zastávali funkce písařů či úředníků nebo vedli stavební práce.<sup>49</sup>

## 2.4 Systém správy buddhistického kléru

Počet přívrženců buddhismu rychle stoupal, a tak bylo potřeba obnovit systém dohledu nad buddhistickým klérem. Před reformami Taika kontrolu prováděli členové rodu Soga, kteří byli hlavními patrony buddhismu. Po jejich vyvraždění převzali tuto funkci buddhističtí vládní úředníci a o finance klášterů se starali úředníci z řad laiků (jap. *hózu*). Za vlády císaře Šómua (724–749) byli kontrolou pověřeni vysoce postavení kněží (jap. *sógó*).<sup>50</sup> Buddhistický klér měl ve výběru kněží volnost, ale konečné rozhodnutí vynesl panovnický dvůr. Kontrola se pak netýkala pouze již vysvěcených stoupců, ale i laiků, přičemž docházelo k přísnému rozlišování mezi laiky a vysvěcenými členy.<sup>51</sup>

Poslední zmínění museli dodržovat stanovená pravidla, ale zároveň měli jisté výhody, jako např. odpouštění daní nebo finanční podporu vlády. Ročně mohlo být vysvěceno deset kněží, kteří museli projít přísným přezkoumáním. Jedinci přijatí do řádu se v podstatě stali úředníky působícími ve státních chrámech a označovali se obecně jako *sóni*, oficiální kněží jako *kansó* a nejvýše postavení kněží jako *daisó*. Naopak novici (jap. *šami*), novicky (jap. *šamini*) a laikové (muži jap. *ubasoku*, ženy jap. *ubai*) museli dodržovat podstatně méně pravidel.<sup>52</sup>

Roku 701 došlo v chrámu Daikandaidži k prvnímu vládou organizovanému předčítání státních výnosů, které se týkalo právě dokončeného *Kodexu Taira*. Další kodex vydaný v roce

<sup>48</sup> Viz VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986. str. 92

<sup>49</sup> Viz WERNER, Karel. *Náboženské tradice Asie: Od Indie po Japonsko. S přihlédnutím k Přednímu východu*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. str. 405

<sup>50</sup> *Sógó* se dělili na tři stupně, *sódžó*, *sózu* a *rišši*. Viz KASAHARA, Kazuo., ed. *A History of Japanese Religion*. Tokyo: Kosei Publishing Company, 2001. str. 62

<sup>51</sup> Viz KASAHARA, Kazuo., ed. *A History of Japanese Religion*. Tokyo: Kosei Publishing Company, 2001. str. 62–63

<sup>52</sup> Viz *ibid.*



718, *Sóni-rjó*, který byl také předčítán, zakazuje mimo jiné vykládat nauku mimo území klášterů. Dále směli mniši a mnišky žít a pracovat jen v klášteře a jejich povinností bylo sloužit prostřednictvím buddhismu státu a zajišťovat mu prospěch pomocí rituálů a modliteb.<sup>53</sup> Členové kléru měli „(...) přesně definované místo ve struktuře státního buddhismu (...)“<sup>54</sup> a nedodržování předepsaných pravidel bylo považováno za hrozbu pro centralizaci státu i státní bezpečnost.<sup>55</sup>

## 2.5 Rozkvět buddhismu za vlády císaře Šómua

Císaře Šómua velice ovlivnila zmíněná epidemie neštovic, po které hledal v buddhismu pomoc a ochranu pro stát. V následujících letech vydal několik příkazů, kterými se měly řídit všechny provincie. Nejprve měla být všude přítomna socha historického Buddha a kopie *Mahápradžňáparamitá sútry (Velká sútra o moudrosti)*. Od roku 740 pak byly stavěny sedmistupňové pagody<sup>56</sup> a každá provincie měla vlastnit deset kopií *Saddharmapundarikasútry (Lotosová sútra, jap. Mjóhó renga kjó, zkráceně Hokkekjó)*.<sup>57</sup> Následující rok výstavba pagod pokračovala a mimo pořizování dalších kopií *Saddharmapundarikasútry* mělo všude být deset opisů *Suvarnaprabhásasútry (Sútra zlatého jasu, jap. Konkómjó saišóókjó)*.<sup>58</sup>

V roce 741 Šómu také nakázal povinnou výstavbu jednoho mužského (jap. *kokubundži*) a jednoho ženského (jap. *kokubunnidži*) kláštera v každé provincii.<sup>59</sup> Stavbou klášterů financovaných státem položil základ systému státních klášterů a chrámů, který měl zemi přinést mír a prosperitu. Jako centrum systému nechal Šómu vybudovat chrámový komplex Tódaidži, který byl formálně provázaný se všemi provinčními kláštéry a v němž byla vybudována první hala pro zasvěcování (jap. *kaidan*) v Japonsku.<sup>60</sup>

---

<sup>53</sup> Viz KASAHARA, Kazuo., ed. *A History of Japanese Religion*. Tokyo: Kosei Publishing Company, 2001. str. 63

<sup>54</sup> Ibid. str. 63

<sup>55</sup> Viz ibid. str. 65

<sup>56</sup> Pagoda je buddhistická stavba ve tvaru věže.

<sup>57</sup> Viz kapitola 3.7 Riššú

<sup>58</sup> *Sútra zlatého jasu* měla chránit národ a lid, který ji propaguje. Čtyři nebeští králové zemi ochraňovali před nepřáteli a zajišťovali štěstí a prosperitu státu. Sútra byla považována za významnou již v Číně. Viz KASAHARA, Kazuo., ed. *A History of Japanese Religion*. Tokyo: Kosei Publishing Company, 2001. str. 66

<sup>59</sup> Mužské kláštéry se jmenovaly *Konkomjó šitennó gokoku no tera* (Chrám zlatého světla a čtyř králů ochraňující stát), ženské kláštéry *Hokke mecuzai no tera* (Chrám lotosu pro vyvarování se hříchů). Viz MATSUNAMI, Kodo. *Essentials of Buddhism: It's history, evolution and modern significance*. Tokyo: Omega-Com, Inc. JABICS, 2005. str. 41

<sup>60</sup> Viz KASAHARA, Kazuo., ed. *A History of Japanese Religion*. Tokyo: Kosei Publishing Company, 2001. str. 65–67. O zasvěcování více viz kapitola 3.7 Riššú

Dalším výrazem pokročilého státního buddhismu se stalo odlití šestnáctimetrové bronzové sochy buddhy Vairóčany (výroba 743–749, jap. Birušana 毘盧遮那, často Dainiči Njorai 大日如来)<sup>61</sup> právě pro centrální chrám Tódaidži. Státní kláštery a chrámy obecně byly podporovány především šlechtou a panovnickou rodinou a svou náboženskou činností měly tyto instituce zajistit hlavně prospěch státu. Odlití sochy Vairóčany bylo ale financováno nejen vyšší společenskou vrstvou, ale i chudými stoupenci buddhismu, a všichni donátoři tak teoreticky měli stejné zásluhy.<sup>62</sup> Velká hala chrámu (Daibucuden 大仏殿), kde je socha umístěna, vznikla roku 743. Chrám vyhořel roku 1180, následně byl zrekonstruován a poté vyhořel v roce 1567 po druhé. Při přestavbě v roce 1709 byla hala zmenšena, ale stále je považována za největší dřevěnou stavbu na světě.<sup>63</sup>

Před samotnou výrobou sochy se Šómu tázal *šintoistické* bohyně slunce Amaterasu, zda se zhotovením souhlasí. Nejdříve se mu dostalo dvou nejasných odpovědí. Až po snu, kde Amaterasu řekla, že Vairóčana je totožný se sluncem a zhotovení schválila, dal pokyn k odlití. Slavnostní obřad „otevření očí“, při kterém byla socha odhalena a vysvěcena, se konal roku 752, kdy už byl Šómu vysvěceným mnichem a pozici císařovny zastávala jeho dcera Kóken (vládla 749–758), rovněž propagátorka buddhismu.<sup>64</sup> Vysvěcení sochy bylo jednou z nejvýznamnějších a nejokázalejších událostí v historii japonského buddhismu, přítomen byl dokonce celý panovnický dvůr a tisíce mnichů.<sup>65</sup> „Pozlacená socha stála uprostřed, strop a sloupy byly bohatě pomalovány, ve vzduchu vlály zlaté prápory a pestrobarevné záclony, výklenky a oltáře byly osvětlené svíčkami. Byly předvedeny všechny druhy hudby a tance z Indie, Annamu, Číny a Koreje.“<sup>66</sup>

## 2.6 Konec období Nara

Šómu se na konci své vlády věnoval více duchovním záležitostem než chodu státu, a tak byla moc mnichů na úřednických pozicích stále silnější. Pro tyto mnichy již nebyla

---

<sup>61</sup> Viz kapitola 3.6 Kegonšú

<sup>62</sup> Viz KASAHARA, Kazuo., ed. *A History of Japanese Religion*. Tokyo: Kosei Publishing Company, 2001. str. 67

<sup>63</sup> Viz PIJOAN, José. *Dějiny umění/ 4*. Praha: Odeon, 1979. str. 291

<sup>64</sup> Viz WERNER, Karel. *Náboženské tradice Asie: Od Indie po Japonsko. S přihlédnutím k Přednímu východu*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. str. 407–408

<sup>65</sup> Viz ANESAKI, Masaharu. *History of Japanese Religion*. Rutland, VT: Tuttle, 1963. str. 90

<sup>66</sup> Ibid.

nejdůležitější nauka, ale kariéra, kvůli které konali i násilné činy a snovali intriky.<sup>67</sup> „Někteří jedinci ovšem také vstupovali do řad mnišstva s postranními motivy bez nejmenšího úmyslu podřídit se klášterní kázni.“<sup>68</sup> Za vlády císařovny Kóken pokračovaly také boje o moc mezi Fudžiwary a Tačibany, ve kterých zvítězil Nakamaro Fudžiwara, jenž následně dosadil na panovnický trůn Džunnina (vládl 758–764). Kóken se ale za podpory vlivné buddhistické obce brzy vrátila na trůn pod jménem Šótoku (vládla 764–770).<sup>69</sup> Císařovna poté zcela podlehla vlivu mnicha Dókjóa (700–772), kterému „(...) udělila titul hóó (patriarcha), čímž symbolicky naznačila, že ho považuje za duchovní hlavu státu.“<sup>70</sup> Mnich se zmocnil vysokých státních úřadů, a dokonce se pokusil prosadit svůj nárok na trůn pomocí zfalšované věštby. Buddhistický klér se vměšoval do státních záležitostí natolik, že šlechta již začala vyjadřovat svou nevoli a po smrti císařovny byl Dókjó z Nary vyhnán. Následně bylo rozhodnuto o přestěhování hlavního města, přičemž přesun buddhistických klášterů nebyl povolen, aby klér nemohl nadále do politických záležitostí zasahovat.<sup>71</sup>

---

<sup>67</sup> Viz WERNER, Karel. *Náboženské tradice Asie: Od Indie po Japonsko. S přihlédnutím k Přednímu východu*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. str. 408

<sup>68</sup> Ibid.

<sup>69</sup> Viz VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986. str. 94

<sup>70</sup> Ibid.

<sup>71</sup> Viz ibid. str. 92–94

### 3. Narské buddhistické školy

#### 3.1 Buddhismus v období Nara

Výraz „narský buddhismus“ obecně odkazuje na šest škol, (jap. *rokušú*, 六宗),<sup>72</sup> jimiž byly Sanron, Džódžicu, Kuša, Hossó, Kegon a Ricu. Všechny tyto školy působily v období Nara ve státních chrámech a jejich názvy byly odvozeny od doktrín spojených s jejich učením. Pouze škola Kegon se věnovala výhradně studiu sútry, Riššú se soustředila na studium pravidel kázně a ostatní čtyři školy se věnovaly určitým komentářům a pojednáním buddhistických myslitelů. Školy působily ve více chrámech zároveň, ale všech šest mělo v roce 751 studijní instituce spojené s chrámem Tódaidži. Buddhističtí stoupenci studovali nauku komplexně, tedy obvykle studovali nauky více škol. Existovaly i další školy, ale nebyly tak významné a rozšířené.<sup>73</sup> „Přesně řečeno, výraz „šest škol“ odkazuje jen na akademické školy přidružené k Tódaidži, ne na celý narský buddhismus.“<sup>74</sup>

Šest narských škol mělo výsadní postavení po celé období Nara, významné ale byly i po větší část následujícího dějinného období. Výrazné oslabení jejich moci přinesl až konec období Heian, když byla Nara včetně chrámu Tódaidži v roce 1180 vypálena.<sup>75</sup> Zničení tohoto náboženského centra znamenalo pro klér i laiky předzvěst konce buddhismu. Navíc museli stoupenci šesti narských škol zaujmout stanovisko k novým směrům, které v buddhismu vznikaly. Negativní reakci u nich vyvolala hlavně praxe *nembucu*, kterou považovali za znak úpadku tohoto náboženství. Některé z tradičních škol si ale naopak z nových proudů, především ezoterického buddhismu<sup>76</sup> a učení *Čisté země*, prvky vypůjčovaly.<sup>77</sup>

Vedle šesti škol a jejich stoupců se objevovali také odpůrci akademického buddhismu, kteří se vydávali do chrámů v horách, často do chrámu Hisodera (také Hókódži) v oblasti Jošino,<sup>78</sup> kde intenzivně provozovali náboženskou praxi. Mniši dosahovali

---

<sup>72</sup> Znak 宗 [šú] znamená škola nebo studijní skupina. Viz KASAHARA, Kazuo., ed. *A History of Japanese Religion*. Tokyo: Kosei Publishing Company, 2001. str. 68

<sup>73</sup> Viz KASAHARA, Kazuo., ed. *A History of Japanese Religion*. Tokyo: Kosei Publishing Company, 2001. str. 68–69

<sup>74</sup> Ibid. str. 69

<sup>75</sup> V letech 1180–1185 došlo k válce o nadvládu mezi rody Taira a Minamoto. Naru napadl Šigehira (1157–1185) z rodu Taira. Tódaidži nechal zrenovovat císař Čógen (1121–1206). Viz KASAHARA, Kazuo., ed. *A History of Japanese Religion*. Tokyo: Kosei Publishing Company, 2001. str. 166

<sup>76</sup> Jako ezoterické školy jsou v Japonsku označovány školy *Šingon* a *Tendai*.

<sup>77</sup> Viz KASAHARA, Kazuo., ed. *A History of Japanese Religion*. Tokyo: Kosei Publishing Company, 2001 str. 166–168

<sup>78</sup> Pohoří Jošino se nalézá v oblasti Kansai na poloostrově Kii.

mimořádných duchovních schopností za pomoci mystického rituálu *Kokúzó gumondži hó*, o kterém mnich Kúikai (774–835)<sup>79</sup> napsal ve spise *Sangó šiiki (O poslání trojího učení)*. Kúikai zde zmínil buddhistického kněze, který ho zasvětil do tohoto rituálu, který měl napomoci zapamatovat si učení Buddhy a porozumět mu. Jeden z nejznámějších mnichů tzv. „horského buddhismu“ byl také výše uvedený Dókjó, který údajně díky svým schopnostem získaným na hoře Kacuragi v provincii Jamato vyléčil císařovnu Kóken. Dalšími významnými představiteli byli Taičó (682–767) a Hóon daiši (zemřel 795). Tito mniši byli často pronásledováni, hlavně kvůli nedodržování pravidel, která byla stanovena náboženskými autoritami. Obvykle byli vysvěcováni v rozporu se stanovenými pravidly a kvůli své popularitě u prostých lidí byli označováni za hrozbu pro postavení buddhistického kléru.<sup>80</sup>

### 3.2 Sanronšú 三論宗

Sanronšú je formou čínské školy San-lun, která vychází z indické Madhjamaky, jednoho z hlavních proudů *mahájánového* buddhismu. Japonský i čínský název, Škola tří traktátů, odkazuje ke třem základním dílům školy: *Múlamadhjamakakáriká* (popřípadě *Madhjamakašástra*, *Pamětní verše o základech střední cesty*), *Dvádašanikájašástra* (*Traktát o dvanácti branách*) a *Šatašástra* (*Traktát o sto verších*). Tato škola netvořila v Japonsku samostatný směr, ale sloužila jako teoretický základ pro pochopení *mahájány*, takže její učení studovali příslušníci všech buddhistických škol.<sup>81</sup> Také ji studoval princ Šótoke a vliv jejího učení se ukázal i ve výše zmíněném dokumentu *Charta o sedmnácti člancích*, vydaném roku 604.<sup>82</sup> Madhjamaku, neboli „učení o *střední cestě*“, založili Nágárdžuna (2. – 3. stol.) a jeho žák Árjadéva (3. stol.). Škola se postupně šířila a získala velký vliv v Indii, Tibetu, Číně a Japonsku.<sup>83</sup>

Nágárdžuna byl jeden z nejvýznamnějších filozofů starověké Indie, ale o jeho životě není kromě fantastických legend mnoho informací. Je uváděn jako autor řady děl, ale jen u některých z nich je autenticita doložena. Jeho stěžejním dílem je *Múlamadhjamakakáriká*,

<sup>79</sup> Kúikai (Kóbó Daiši) byl zakladatel buddhistické školy *Šingon*.

<sup>80</sup> Viz KASAHARA, Kazuo., ed. *A History of Japanese Religion*. Tokyo: Kosei Publishing Company, 2001. str. 69–70

<sup>81</sup> Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 382

<sup>82</sup> Viz VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986. str. 68

<sup>83</sup> Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 268

kteře obsahuje ve dvaceti sedmi kapitolách čtyři sta pouček o hlavních náboženských a filozofických otázkách, kterým se učení školy věnovalo. Dílo je velmi mnohoznačné, a to především proto, že je napsané v dvojverších a postrádá autorův komentář, a tak přímo vybízí k různým interpretacím.<sup>84</sup> Dále je Nágárdžunovi připisováno autorství *Dvádašanikájašástry*. Dílo *Šatašástra* napsal již zmíněný Ářjadéva, který se dále věnoval hlavně komentářům děl svého učitele. V *Šatašástre* polemizuje s odpůrci buddhismu a oponuje jejich různým filozofickým tezím.<sup>85</sup>

Nágárdžuna ve svém učení vycházel z literatury zvané *Pradžňápáramitá* (*Dokonalá moudrost*), obsáhlého souboru *mahájánových* textů, který údajně sahá až k samotnému Buddhovi. Z této literatury se vyvinul již zmiňovaný *mahájánový* buddhismus, se kterým je jako první spojován právě Nágárdžuna, takže ho mahájánisté považují za druhého nejdůležitějšího učence hned po Buddhovi.<sup>86</sup> Stejně jako Buddha se Nágárdžuna klonil ke *střední cestě*, která se v jeho případě pohybuje mezi existencí a neexistencí.<sup>87</sup> „Hlásal, že každá věc a jev existují jen skrze svůj protiklad a na základě toho tvrdil, že všechno je relativní, tudíž vskutku nereálné a tedy prázdné.“<sup>88</sup> Každá věc (věci a jevy, san. *dharmā*) tedy existuje jen ve vztahu ke svému protikladu, nebo jinak řečeno, bez svého protikladu existovat nemůže. „(...) není-li mrazu, není horka, není-li sucha, není mokra.“<sup>89</sup> Vedle *střední cesty* jsou velmi důležité pojmy závislé vznikání (san. *pratītyasamutpāda*) a prázdnota (san. *śūnyatā*), jejichž výklad se u různých škol liší.

Závislé vznikání má v buddhistické nauce (san. *dharmā*) významnou roli, protože spolu se čtyřmi ušlechtilými pravdami (san. *árjasaṭja*) a naukou o „ne já“ (san. *anātman*) tvoří její základ. Ve výkladu se školy mohou mírně lišit, ale základ je pro všechny stejný. „Nastane-li toto, nastane ono; vznikne-li toto, zanikne ono.“<sup>90</sup> Závislé vznikání představuje řetězec o dvanácti částech, z nichž každá vždy ovlivňuje tu následující. Jedná se o: „1. nevědomost (san. *avidjā*). 2. tvůrčí představy (san. *sanskāra*), to jest psychické vlohy, duševní součinitele, volní impulzy. 3. vědomí (san. *vidžňána*). 4. pojem a tvar (san. *nāmarúpa*), to jest

<sup>84</sup> Viz McGREAL, Ian, P., ed. *Velké postavy východního myšlení: slovník myslitelů*. Praha: Prostor, 1998. str. 226

Komentář k tomuto dílu jménem *Prasannapada* sepsal další významný indický učenec Čandrakírti (6. stol.). Viz *ibid.*

<sup>85</sup> Viz MILTNER, Vladimír. *Malá encyklopedie buddhismu*. Vyd. 2., v Libri 1. Praha: Libri, 2002. str. 36–37

<sup>86</sup> Viz McGREAL, Ian, P., ed. *Velké postavy východního myšlení: slovník myslitelů*. Praha: Prostor, 1998. str. 223–224

<sup>87</sup> Viz LOPEZ, Donald. *Příběh buddhismu: Průvodce dějinami buddhismu a jeho učením*. Brno: Barrister & PrinciPal, 2003. str. 31

<sup>88</sup> MILTNER, Vladimír. *Malá encyklopedie buddhismu*. Vyd. 2., v Libri 1. Praha: Libri, 2002. str. 164

<sup>89</sup> MILTNER, Vladimír. *Vznik a vývoj buddhismu*. Praha: Vyšehrad, 2001. str. 237

<sup>90</sup> MILTNER, Vladimír. *Malá encyklopedie buddhismu*. Vyd. 2., v Libri 1. Praha: Libri, 2002. str. 192

pojmenování a tělo, osobní individualita. 5. šestero smyslových oblastí (san. *śadājatana*), to jest pět smyslů a mysl a objekty jimi postihované. 6. styk (san. *sparsā*) tedy podněty, vjemy. 7. cítění (san. *védana*), to jest pocitové vzruchy. 8. žízeň (san. *trśnā*), to jest chtíč a choutky. 9. Inutí a lpění (san. *upādāna*). 10. vznik a bytí (san. *bhava*). 11. zrození či znovuzrození (san. *džāti*). 12. chátrání a smrt (san. *džarāmarana*).<sup>91</sup> Jelikož je zde na prvním místě nevědomost a ne žízeň, která má prvenství ve čtyřech ušlechtilých pravdách, jedná se dle buddhistů o rozšíření druhé a třetí pravdy.<sup>92</sup>

Tradice *hínajány* pojímá řetězec jako hlavní příčinu strasti (san. *duhkha*), protože když je vše podmíněné, tak to nemůže mít vlastní podstatu. Nágárdžuna ale vycházel z pojetí *máhájánského*, pro které je řetězec důkazem neskutečnosti existence. Dle učení Madhjamaky nemůže nic existovat samo o sobě, protože vše je na sobě vzájemně závislé. Význam závislého vznikání se dle Nágárdžuny shoduje s pojmem prázdnoty.<sup>93</sup>

Pojem *śúnjató* vysvětlil takto: „Prázdnota není popřením existence, ale nepřítomností určitého druhu existence, která je nezávislá na jakýchkoli jiných činitelích. Pokud nic neexistuje nezávisle, pak vše existuje podmíněně a postrádá nezávislou existenci, jinými slovy je prázdné.“<sup>94</sup> Označením věcí jako prázdných, se nepopírá jejich existence, ale absence věčné, stálé a nezávislé podstaty. Popírání výroků o existenci a relativitě všech jevů vyložil Nágárdžuna pomocí tzv. osmera negací: žádné ničení, žádné tvoření, žádný zánik, žádná věčnost, žádná jednota, žádná mnohost, žádný příchod, žádný odchod.<sup>95</sup>

Přijmutí prázdnoty a také nepřítomnosti já ve všech jevech jako skutečnosti je pro Madhjamaku klíčové. Pro přijetí je ale nutné prázdnotu dokonale poznat a pochopit. Při meditaci o nepřítomnosti já některé příručky doporučovaly, aby meditující nejprve hypoteticky existenci já připustil. Když připustil, že já existuje, měl hledat sídlo tohoto já ve svém těle. Sloužily k tomu otázky typu: Je vlas já? Je mozek já? Je krev já? apod. Postupně tak byla vyloučena jeho existence ve všech částech těla. Dále došlo k popření já ve vědomí. K tomu sloužily otázky typu: Je já vědomí oka, které vidí? Ucha, které slyší? apod.. Do kategorie vědomí patří i paměť a myšlení. Mysl je ale nestálá, přelétavá a nesamostatná, takže

<sup>91</sup> MILTNER, Vladimír. *Malá encyklopedie buddhismu*. Vyd. 2., v Libri 1. Praha: Libri, 2002. str. 192

<sup>92</sup> Viz. ibid.

<sup>93</sup> Viz ibid. str. 192–193

<sup>94</sup> LOPEZ, Donald. *Příběh buddhismu: Průvodce dějinami buddhismu a jeho učením*. Brno: Barrister & Principal, 2003. str. 31–32

<sup>95</sup> Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 299

Vladimír Miltner o tomto mluví jako o čtyřech dvojicích dialektických opozit: ani zánik-ani vznik, ani konečno-ani nekonečno, ani jedinstvo-ani mnohost, ani příchod-ani odchod.

Viz MILTNER, Vladimír. *Malá encyklopedie buddhismu*. Vyd. 2., v Libri 1. Praha: Libri, 2002. str 144

to také nemůže být já, které má údajně opačné vlastnosti.<sup>96</sup> „A protože meditující v první řadě předpokládal, že pokud já existuje, musí být lokalizovatelné někde v mysli nebo v těle, zbývá mu pocit nepřítomnosti já, pocit prázdnoty.“<sup>97</sup>

Pro vysvětlení existence světa Nágárdžuna použil nauku o dvojích pravdách, nejvyšších (san. *árjasatja*) a běžných (san. *sanvrtisatja*). Z pohledu běžné pravdy, která se vztahuje na skutečnosti všedního života, má svět svoji platnost. Dle nejvyšší pravdy nic neexistuje, protože je vše jen přelud. *Parinirvánu* nevykládal jako konec nebo nicotu, ale jako jeden z aspektů koloběhu bytí, který nic na světě nemůže změnit. Nágárdžuna vykládal vše jako přelud, který je důsledkem nevědomosti o prázdnotě.<sup>98</sup> *Nirvána* tedy není něco, čeho lze dosáhnout, ale spočívá v poznání pravé podstaty jevů.<sup>99</sup>

K dalšímu rozvoji základních myšlenek školy Madhjamaka došlo v reakci na rozšíření logiky a *mahájánovou* školu Jógačára.<sup>100</sup> Stoupenci Madhjamaky byli nuceni podložit své učení silnějšími argumenty a také odpovídat na otázky, o kterých dříve nepojednávali.<sup>101</sup>

Šíření myšlenek školy Madhjamaka do Číny by bývalo nebylo možné bez nejvýznamnějšího překladatele sanskrtských buddhistických textů Kumáradživy (344–413), jehož velkým přínosem byla i změna v metodice překladu. Dříve se k překladu používalo *taoistických* termínů, což ale bylo zavádějící a nepřesné. Kumáradživa foneticky přepisoval buddhistické termíny do čínštiny a také vytvářel neologismy, aby dosáhl jasného a přesného překladu.<sup>102</sup> Mnoho učenců jeho překlady považovalo za prvořadé mnoho let po jeho smrti, někteří dokonce dodnes. Právě on přeložil tři zásadní zmíněné spisy, okomentoval je a předal svým žákům.<sup>103</sup>

Jeden z jeho následovatelů, Seng-lang (životopisná data neznámá), vymezil školu San-lun oproti škole Čcheng-š'cung<sup>104</sup>, takže ho lze považovat za jejího skutečného zakladatele.<sup>105</sup> Dalším významným představitelem školy byl Fa-lang (507–581), který měl mnoho žáků a

---

<sup>96</sup> Viz LOPEZ, Donald. *Příběh buddhismu: Průvodce dějinami buddhismu a jeho učení*. Brno: Barrister & Principal, 2003. str. 205–206

<sup>97</sup> Ibid. str. 206

<sup>98</sup> Viz MILTNER, Vladimír. *Vznik a vývoj buddhismu*. Praha: Vyšehrad, 2001. str. 238–239

<sup>99</sup> Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 300

<sup>100</sup> Viz kapitola 3.5 Hossóšú

<sup>101</sup> Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 269

<sup>102</sup> Viz <http://wiki.cinstina.upol.cz/index.php/Kumarad%C5%BE%C3%ADva>

<sup>103</sup> Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 114

<sup>104</sup> Škola čínského buddhismu, která má v Japonsku jméno Džódžicušú. Viz kapitola 3.3 Džódžicušú

<sup>105</sup> Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 380



dopomohl škole k rozkvětu. Jeho nejvýznamnější žák byl Ťi-cang (549–623),<sup>106</sup> který se věnoval hlavně komentářům buddhistických sůter, včetně tří hlavních textů San-lun, a jejich novým formulacím. Tvrdí, že není vhodné setrvávat v určitém stanovisku, naopak je nutné věci neustále přehodnocovat.<sup>107</sup> Specificky rozvinul učení o dvojí pravdě, kterou pojímá tříступňovitě. „Světská pravda: 1. tvrzení bytí; 2. tvrzení buď bytí nebo nebytí; 3. buď tvrzení nebo negace bytí a nebytí. Nejvyšší pravda: 1. tvrzení nebytí; 2. negace jak nebytí, tak bytí; 3. ani tvrzení ani negace jak bytí, tak nebytí.“<sup>108</sup>

Učení školy San-lun vychází z předpokladu, že Buddha učil dvě cesty, jednu pro *šrávaky* a jednu pro *bódhisattvy*, přičemž škola San-lun se řadí k cestě pro *bódhisattvy*. Škola také rozlišuje tři fáze nauky.<sup>109</sup> Ťi-cang byl roku 606 císařem pozván do tehdejšího hlavního města Čchang-anu, aby nauku vykládal. Jeden z jeho žáků byl i korejský mnich Ekwan (jap. Ekan, životopisná data neznámá), který přinesl učení školy San-lun do Japonska roku 625.<sup>110</sup>

Ekwan nejprve působil v chrámu Asukadera (také Gangódži), který byl spjat s rodem Soga. Jeho následovníci učení školy dále šířili a založili dva směry. Jeden z nich byl další významnou školou narského buddhismu, Džódžicu,<sup>111</sup> která se taktéž nestudovala jako samostatný směr.<sup>112</sup> Další chrámy, které jsou spojené se školou Sanron, jsou Hórijúdzi a Daiandži. Škola Sanron existovala v Japonsku až do období Meidži.<sup>113</sup>

---

<sup>106</sup> Viz CHENG, Anne. *Dějiny čínského myšlení*. Praha: DharmaGaia, 2006. str. 363

<sup>107</sup> Viz MCGREAL, Ian, P., ed. *Velké postavy východního myšlení: slovník myslitelů*. Praha: Prostor, 1998. str. 114–117

<sup>108</sup> *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 490

Zde je nutné podotknout, že některé prameny uvádějí jiné dělení. Jedná se o čtyři úrovně dvojí pravdy.

Viz MCGREAL, Ian, P., ed. *Velké postavy východního myšlení: slovník myslitelů*. Praha: Prostor, 1998. str. 117

<sup>109</sup> První fáze je pro *bódhisattvy* a spočívá ve studiu *Buddhávatasakasútry*, jež tvoří počátek Buddhovy vyučovací činnosti. Druhá fáze je pro *šrávaky*, *bódhisattvy* a *pratjékabuddhy* a obsahuje studium *mahájány* i *hinájány*. Třetí fáze je pro jedince, kteří jsou připraveni přijmout učení zvané Buddhův vůz (také *buddhovské* vozidlo, Buddhovo kolo, san. *ékajána*) a ke studiu je zde určena *Suvarnaprabhásasútra*.

Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 380–381

<sup>110</sup> Viz *ibid.* str. 380

<sup>111</sup> Viz kapitola 3.3 Džódžicušú

<sup>112</sup> Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 382

<sup>113</sup> Viz MATSUNAMI, Kodo. *Essentials of Buddhism: It's history, evolution and modern significance*. Tokyo: Omega-Com, Inc. JABICS, 2005. str. 72

### 3.3 Džódžicušú 成実宗

Džódžicušú je japonskou obdobou čínské školy Čcheng-š'-cung (san. Satjasiddhi), která své základy opírá o učení indické hínajánské školy Sautránika. Její název doslova znamená Škola uskutečnění pravdy. Základním spisem je Harivarvanova (4. st.) *Satjasiddhišástra* (*Traktát o dokonalosti pravdy či podstaty*), která byla přeložena do čínštiny Kumáradživou v 5. století.<sup>114</sup>

Škola Sautránika se primárně zaměřovala na studium textů *Sútrapitaky* (*Koš nauky, Koš súter*), jedné části *Tripitaky* (*Trojí koš*). *Tripitaka* je kánon buddhistických spisů složen ze tří částí: *Vinajapitaka* (*Koš kázně*), *Sútrapitaka* a *Abhidharmapitaka* (*Koš scholastiky*). *Vinajapitaka* pravděpodobně obsahuje několik nejstarších částí, které vznikly krátce po smrti Buddha. Pojednává o vzniku buddhistické obce (san. *sangha*) a o kázeňských pravidlech pro mnichy a mnišky, včetně trestů za jejich nedodržení.<sup>115</sup> *Sútrapitaka* se zabývá Buddhovými kázáními, výroky a rozpravami. Údajně jde o slova samotného historického Buddha, ale jelikož se k výuce v Indii tradičně nepoužívalo psaných textů (stoupenci nauku memorovali a předávali ústně), je málo pravděpodobné, že se dochovala opravdu autentická Buddhova sdělení. *Abhidharmapitaka*, která byla ke kánonu dodána později, je rozsáhlým a podrobným výkladem súter ze *Sútrapitaky*. Některé části kánonu se v sanskrtu dochovaly, ale jako celek se dochoval pouze v pálijštině (tento se označuje jako pálijský kánon) a vychází údajně ze spisů školy Sthaviráváda.<sup>116</sup> Sautránikové nepovažovali část *Abhidharmapitaka* za podstatnou, protože se nejednalo o původní slova Buddha, jejich kánon tudíž neměl třetí koš.<sup>117</sup>

Autor základního studijního spisu školy Džódžicu, Harivarman, byl indický učenec ze střední Indie, který začal se studiem školy Sarvástivády,<sup>118</sup> ale velmi brzy ji opustil. Po důkladném studiu *Tripitaky* se připojil ke škole Bahušrutíja (Ti, kteří hodně vyslechli,

<sup>114</sup> Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 389

<sup>115</sup> Studiu *Vinajapitaky* školy dharmaguptů se věnovala japonská škola Ricu (z čín. šk. Lu-cung). Viz kapitola 3.7 Riššú

<sup>116</sup> Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 483–484

Škola Sthaviráváda viz glosář pojem hínajána.

<sup>117</sup> Viz MILTNER, Vladimír. *Malá encyklopedie buddhismu*. Vyd. 2., v Libri 1. Praha: Libri, 2002. str. 216

<sup>118</sup> Škola Sarvástiváda viz kapitola 3.6 Kegonšú.

nastudovali), jejíž učení se ve výkladu sůter v mnohém Sarvástivádě podobalo. Stoupenci Bahušrutíji (stejně jako stoupenci školy Sanron) uznávali dva druhy pravdy, vznešenou, ušlechtilou, která představuje především čtyři ušlechtilé pravdy, a neúplnou nebo skrytou, která vyjadřuje pravdu relativní, neskutečnou.<sup>119</sup> Jedna ze základních myšlenek školy byla: „(...) všechno, co vnímáme a prožíváme, je strastné, všechny jevy jsou neskutečné a jedinou skutečností je vyvanutí.“<sup>120</sup> (san. *nirvána*)

V díle *Satjasiddhiśātra*, které vzniklo v době Harivarmanova působení u bahušrutíjů, rozvinul *mahájánové* pojetí pojmu prázdnota.<sup>121</sup> *Hínajána* vysvětluje prázdnotu tím, že všechny věci a jevy, které jsou sestavené (san. *sanskṛta*), bere jako pomíjivé a strastné. Sestavené věci jsou: „(...) všechny věci a jevy spjaté mezi sebou vzájemnými vztahy a podléhající zákonitostem vzniku, změny a zániku.“<sup>122</sup> Opakem jsou věci nesestavené (san. *asanskṛta*), „(...) přívlastek všech věcí mimo podmíněné, sestavené bytí, mimo koloběh znovuzrokování (san. *sansára*).“<sup>123</sup> *Mahájána* ve vysvětlení prázdnoty jde dál a „(...) dodává, že všechny věci jsou prázdné i své vlastní přirozenosti. Věci a jevy neexistují mimo prázdnotu, prázdnota jimi prostupuje a je jejich nositelem.“<sup>124</sup> To znamená, že věci existují jen jako iluze.<sup>125</sup>

V Číně, kde školu propagovali Kumáradživovi žáci Seng-tchao (4. – 5. st.) a Šeng-cung (4. – 5. st.), byla na počátku 6. století velmi rozšířená. Kvůli odvolávání se na sůtry je Čcheng-š'-cung označována jako *hínajánská*, ale svou definicí pojmu prázdnota se blíží také ke směru *mahájány*. V souladu s naukou o dvojí pravdě a s přihlédnutím k pravdě neúplné škola uznává existenci věcí a jevů, které jsou podmíněné a časově omezené. Z pohledu vznešené pravdy jsou ale tyto jevy prázdné. Pro tuto školu je navíc prázdný i nositel řetězce znovuzrokování (san. *pudgala*), takže je někdy řazena mezi *mahájánové* školy. Pro čistě *mahájánové* školy prázdnota ale přesahuje smyslové i rozumové možnosti.<sup>126</sup> Dle Čcheng-š'-

---

<sup>119</sup> Viz MILTNER, Vladimír. *Malá encyklopedie buddhismu*. Vyd. 2., v Libri 1. Praha: Libri, 2002. str. 37,54, 212

<sup>120</sup> Ibid. str. 54

<sup>121</sup> Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 158; MILTNER, Vladimír. *Malá encyklopedie buddhismu*. Vyd. 2., v Libri 1. Praha: Libri, 2002. str. 118

<sup>122</sup> MILTNER, Vladimír. *Malá encyklopedie buddhismu*. Vyd. 2., v Libri 1. Praha: Libri, 2002. str. 211

<sup>123</sup> Ibid. str. 41

<sup>124</sup> Ibid. str. 237

<sup>125</sup> Viz ibid.

<sup>126</sup> Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 388–389

cunga lze prázdnoty dosáhnout jen destrukcí. „(...) každý předmět je třeba rozložit na molekuly a dále na atomy, až konečně dospějeme k prázdnotě.“<sup>127</sup>

Škola byla terčem neustálé kritiky členů opoziční školy San-lun, kteří poukazovali hlavně na mylný výklad pojmu prázdnota. Zapříčinili tak postupný úpadek zájmu o tuto školu.<sup>128</sup> V Japonsku školu představil korejský mnich Ekwan roku 625 společně s učením školy San-lun. Nestudovala se samostatně, ale jako součást školy Sanron, se kterou také zanikla.<sup>129</sup>

### 3.4 Kušašú 俱舍宗

Kušašú je japonskou obdobou čínské školy Tü-še-cung, která ve svém učení navázala na indickou *hínajánovou* školu Sarvástiváda. Učení je založeno na spisu *Abhidharmakóša* (*Pokladnice abhidharmakóši* nebo *Pokladnice scholastiky*, jap. *Kušaron*), takže se někdy označuje také jako škola *Abhidharmakóši*. Spis napsal Vasubandhu mladší (5. stol.), indický mistr Sarvástivády.<sup>130</sup>

Vasubandhu mladší se narodil v Gandháře, kde byla škola Sarvástiváda dominantní. Poté, co se seznámil se základy nauky, odjel studovat do ortodoxního centra školy v Kašmíru. Po návratu domů údajně přednášel nauku a po nocích sepisoval *Abhidharmakóšu* s komentáři,<sup>131</sup> která platila za nejvyšší autoritu v otázkách buddhistické nauky a velmi přispěla k rozšíření buddhismu v Číně. Skládá se ze dvou částí: *Abhidharmakóšakárika* (*Výklad pokladnice scholastiky*) obsahuje šest set čtyřverší filozofického výkladu, a *Abhidharmakóšabháša* (*Komentář pokladnice scholastiky*) je vysvětluje.<sup>132</sup> Pojednává o devíti základních tématech: „*dhátu* (prvky), *indrija* (schopnosti), *lóka* (světy, způsoby bytí), *karman*, *anušaja* (sklony), *puḍgala márga* (cesta k vysvobození), *džňána* (poznání), *samádhi* (soustředění) a *puḍgala viniščája* (teorie osobnosti).“<sup>133</sup>

---

<sup>127</sup> *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 389

<sup>128</sup> Viz ibid. str. 388

<sup>129</sup> Viz ibid. str. 128

<sup>130</sup> Viz MILTNER, Vladimír. *Malá encyklopedie buddhismu*. Vyd. 2., v Libri 1. Praha: Libri, 2002. str. 215

<sup>131</sup> Viz MCGREAL, Ian, P., ed. *Velké postavy východního myšlení: slovník myslitelů*. Praha: Prostor, 1998. str. 229

<sup>132</sup> Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 2

<sup>133</sup> Ibid.

Dle školy Sarvástiváda existuje vše: „minulost, přítomnost i budoucnost, a to zároveň v současnosti.“<sup>134</sup> Věci a jevy pokládá za „(...) stavební kameny existujícího a dělí je na dvě kategorie: podmíněné (san. *sanskṛta*) a nepodmíněné (san. *asanskṛta*) *dharmy*.“<sup>135</sup> Podmíněné a nepodmíněné jevy sarvástivádinové rozdělili do sedmdesáti pěti různých *dharm*, které jsou rozděleny do pěti kategorií a jsou na světě vzájemně propojeny. Čtyři podmíněné kategorie jsou: 1. jedenáct druhů hmotných forem, 2. mysl, 3. čtyřicet šest průvodních jevů duševní činnosti (jako jsou názory, citové stavy apod.), 4. čtrnáct stavů odloučených od mysli (např.: narození, jméno, pomíjivost). Pátá nepodmíněná kategorie obsahuje tři jevy: 1. prostor (san. *ákáša*), 2. oddělení od nečistých věcí a jevů buď uvědoměle, 3. nebo podvědomě (san. *pratisankhjániródha* a *apratisankhjániródha*).<sup>136</sup> Prostor byl původně jeden ze šesti praprveků (další byly: země, vzduch, oheň, voda, vědomí), ale jeho pojetí se různí dle učení škol. Pro školu sarvástivádinů byl nepodmíněný proto, že „(...) ničemu nepřekáží, všude volně proniká a je věčný a neměnný, zatímco mádhjamikové ho řadili k sestaveným, protože ho může zabrat či obsadit kterýkoli předmět a také to činí.“<sup>137</sup>

Do čínštiny byla *Abhidharmakóša* přeložena po prvé Paramárthou (499–569), který roku 546 přicestoval do Číny a přeložil tam celkem šedesát čtyři spisů.<sup>138</sup> Dalším překladatelem byl Süan-cang (600–664), zakladatel čínské školy Fa-siang,<sup>139</sup> který značnou část svého života pobýval v Indii a po návratu do Číny se věnoval překladům buddhistických spisů.<sup>140</sup>

V Číně existovala škola samostatně pouze za dynastie Tchang (618–907)<sup>141</sup>, v roce 793 byla uvedena již jen jako součást školy Fa-siang. Do Japonska se dostala mezi 7. a 8. století a stala se tam také součástí školy Hossó.

---

Miltner uvádí o jedno téma navíc, *trilóka* (trojsvětí), viz MILTNER, Vladimír. *Malá encyklopedie buddhismu*. Vyd. 2., v Libri 1. Praha: Libri, 2002. str. 15

<sup>134</sup> MILTNER, Vladimír. *Malá encyklopedie buddhismu*. Vyd. 2., v Libri 1. Praha: Libri, 2002. str. 215

<sup>135</sup> *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 2

<sup>136</sup> Viz MCGREAL, Ian, P., ed. *Velké postavy východního myšlení: slovník myslitelů*. Praha: Prostor, 1998. str. 230

<sup>137</sup> MILTNER, Vladimír. *Malá encyklopedie buddhismu*. Vyd. 2., v Libri 1. Praha: Libri, 2002. str. 22

<sup>138</sup> Viz *ibid.* str. 180

<sup>139</sup> Fa siang je čínskou předlohou narské školy Hossóšú. Viz kapitola 3.5 Hossóšú

<sup>140</sup> Je také autorem díla *Zápisky o západních zemích za dynastie Velkých Tchangů*, jednoho z hlavních pramenů o Indii a Střední Asii 7. století., které bylo inspirací pro velmi populární román *Cesta na Západ* (autor Wu Čcheng-en). Viz MCGREAL, Ian, P., ed. *Velké postavy východního myšlení: slovník myslitelů*. Praha: Prostor, 1998. str. 118, 124. Dále viz kapitola 3.5 Hossóšú

<sup>141</sup> Za dynastie Tchang dosáhl buddhismus, který neustále soupeřil s *taoismem*, vrcholu rozkvětu. Buddhismus již nebyl pouze přijímán z Indie, učení bylo rozvíjeno a přizpůsobováno čínské mentalitě. Docházelo k vlastním interpretacím textů a otázek o probuzení a následně vznikaly specifické čínské buddhistické školy.

Viz CHENG, Anne. *Dějiny čínského myšlení*. Praha: DharmaGaia, 2006. str. 371–374

### 3.5 Hossóšú 法相宗

Škola Hossó je japonskou obdobou čínské školy Fa-siang, která byla založena po roce 632 Sūan-cangem. Dalším jejím pojmenováním je Dharmalakšana, což znamená Škola o dharmových příznacích. Ve svém učení vychází z indické *mahájánové* školy Jógačáry (Jógová praxe), označované také jako Vidžňánaváda (Škola uvědomování). Jógačára spolu s Madhjamakou tvořily dvě hlavní indické *mahájánové* buddhistické školy, které si odporovaly ve výkladu smyslu mnoha buddhistických tezí. Pro Madhjamaku je navíc charakteristický určitý nihilismus spojený s učením o zmíněném sedmeru negací, takže ji ve srovnání s Jógačárou můžeme považovat za poněkud negativní směr.<sup>142</sup>

Jógačára vznikla přibližně ve 4. – 5. století a za její zakladatele jsou považováni Vasubandhu starší (4. – 5. stol.),<sup>143</sup> jeho bratr Asanga (4. – 5. stol.) a Asangův mistr Maitréjanátha.<sup>144</sup> Hlavní myšlenkou školy je, že celý vesmír a věci v něm, tedy vše, co je sestavené (san. *sanskṛta*), je pouhé zdání, které existuje jen v mysli. Jinak řečeno, vše je pouhé vědomí nebo také pouhá mysl (san. *čittamátra*).<sup>145</sup> „Všechny věci existují jen jako objekty poznání a mimo poznání jsou nereálné; znamená to tedy, že to jsou jevy duševní, myšlenkové.“<sup>146</sup> Věci tedy mimo poznání nemají žádnou realitu, vnější svět je pouze produktem našeho vědomí. Velmi důležitá je zde také subjektivní zkušenost při vnímání věcí.<sup>147</sup> „To, co se člověku může zdát jako sklenice vody, může být pro boha ambrózií, pro rybu domovem, pro ducha hořícím pískem a pro pekelnou bytost roztaveným olovem.“<sup>148</sup>

Dle Jógačáry tedy není jednotná zkušenost, kterou prožívají shodným způsobem všechny bytosti. Každý vnímá svůj vlastní svět, který je tvořen jeho specifickou *karmou*. Pro tento jev se používá také označení *álajavidžňána* neboli zásobové vědomí, kde jsou „v zásobě“ uložena všechna semena, popřípadě plody, minulých činů, a právě jejich postupným

<sup>142</sup> Viz MILTNER, Vladimír. *Malá encyklopedie buddhismu*. Vyd. 2., v Libri 1. Praha: Libri, 2002. str. 266

<sup>143</sup> Prameny se ohledně tohoto učence různí. Vladimír Miltner v *Malé encyklopedii buddhismu* uvádí dvě stejnojmenné postavy: Vasubandhu mladší (mistr školy Sarvástiváda) a Vasubandhu starší (mistr Vidžňánavády). Naopak v publikaci *Velké postavy východního myšlení* je uvedena jedna postava tohoto jména, která zasáhla do obou zmiňovaných oblastí buddhismu.

<sup>144</sup> Ani život této postavy není přesvědčivě podložen důkazy. Některé prameny uvádějí, že se jedná o přízvisko Asangy. Náboženská tradice oproti tomu praví, že Asanga se nechal inspirovat samotným Maitréjou, údajným posledním *buddhou*, který se narodí v budoucnosti. Viz MILTNER, Vladimír. *Malá encyklopedie buddhismu*. Vyd. 2., v Libri 1. Praha: Libri, 2002. str. 155, 41

<sup>145</sup> Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 200–201

<sup>146</sup> MILTNER, Vladimír. *Malá encyklopedie buddhismu*. Vyd. 2., v Libri 1. Praha: Libri, 2002. str. 266

<sup>147</sup> Viz LOPEZ, Donald. *Příběh buddhismu: Průvodce dějinami buddhismu a jeho učením*. Brno: Barrister & Principal, 2003. str. 34

<sup>148</sup> Ibid.

dozríváním se tvoří vědomí i objekty. Objekt tedy bez vnímání neexistuje. Tím, jak uložená semena činů postupně dozrávají, vznikají stále nové objekty, a tak i stále nové subjektivní zkušenosti jedince. Nevědomost je dle Jógačáry víra v reálnou existenci objektů a jejich nezávislosti na vědomí.<sup>149</sup> „Podle Jógačáry je moudrost poznání, že vše má povahu vědomí a je výsledkem vlastních projekcí člověka.“<sup>150</sup> *Alájavidžňána* je někdy přirovnávána k proudu, který neustále teče a po smrti jedince se přelévá do další existence. Mnoho učenců mimo tuto školu (včetně mádhjamiků) se ovšem od tohoto názoru odvrátilo, protože ho považovali za pojmenování pro duši, kterou jinak buddhismus popírá.<sup>151</sup>

Škola dosáhla vrcholu v Indii v 6. století a poté se dále vyvíjela. Další významný představitel školy byl Dharmapála (6. – 7. stol.), který přednášel na univerzitě v Nálandě v severní Indii. Zdůrazňoval zejména své přesvědčení, že svět je pouhý prelud.<sup>152</sup> Dalším místem, kde škola působila, bylo Valabhí, kde byl nejdůležitějším učencem Sthiramati (6. stol.), který se pokoušel spojit myšlenky Jógačáry a Madhjamaky, přičemž ústřední pro něj byla teorie o prázdnotě. Právě z těchto dvou směrů uvnitř školy Jógačára následně vznikla v Číně škola Fa-siang a poté škola Hossó v Japonsku.<sup>153</sup>

Největší zásluhu na rozšíření učení školy do Číny má již uvedený Süan-cang, který byl stejně jako Kumáradžíva významným překladatelem buddhistických textů. Domníval se, že rozpory v interpretaci buddhistických tezí, které v jeho době byly v Číně běžné, byly důsledkem omezeného množství přeložených spisů, a tak se rozhodl, že vycestuje do Indie a klíčové texty sám přeloží. Až v Indii pochopil, že se nejedná pouze o nedostatek textů. V zemi, kde měl buddhismus mnohem hlubší kořeny a složitější vývoj než v Číně, se setkal s množstvím škol, které se za hranice nedostaly.<sup>154</sup> V letech 629–645 studoval u mistrů různých buddhistických škol<sup>155</sup> a do Číny se poté vrátil s více než šesti sty sanskrtskými texty.

Nepřekládal ale jen spisy Jógačáry, zpracoval i komentáře k těmto spisům, přeložil i spisy Madhjamaky s komentáři, texty *Abhidramapitaky* a další. Do své smrti údajně přeložil sedmdesát čtyři děl o tisíci tři sta padesáti pěti svazcích a některé jeho překlady jsou

---

<sup>149</sup> Viz LOPEZ, Donald. *Příběh buddhismu: Průvodce dějinami buddhismu a jeho učením*. Brno: Barrister & Principal, 2003. str. 34

<sup>150</sup> Ibid.

<sup>151</sup> Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 201 a miltner encyklo, str. 266

<sup>152</sup> Viz MILTNER, Vladimír. *Malá encyklopedie buddhismu*. Vyd. 2., v Libri 1. Praha: Libri, 2002. str. 96

<sup>153</sup> Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 200–201

<sup>154</sup> Viz MCGREAL, Ian, P., ed. *Velké postavy východního myšlení: slovník myslitelů*. Praha: Prostor, 1998. str. 118–119

<sup>155</sup> Viz CHENG, Anne. *Dějiny čínského myšlení*. Praha: DharmaGaia, 2006. str. 367

považovány za nejlepší z překladů do čínštiny vůbec.<sup>156</sup> Jeho pověst byla velice dobrá, a tak za ním přijížděli studovat mniši nejen z Číny, ale i z Japonska a z Koreje.

Sám napsal několik děl, z nichž je nejdůležitější *Čcheng-wej-š'-lun* (san. *Vidžňaptimátrasiddhi, Pojednání o ustavení absolutního vědomí*).<sup>157</sup> Původně měl prý v úmyslu přeložit Vasubandhuovy komentáře, dílo jménem *Trinšika (Třicetiverší)*,<sup>158</sup> ale nakonec některé názory parafrázoval a sám okomentoval. Po smrti Süan-canga se tento spis stal velmi důležitým pro další vývoj školy Fa-siang. Jeho hlavní student Kchuej-t'i (632–682) opatřil dílo komentářem a pokusil se školu dále šířit, ale neuspěl.<sup>159</sup> Škola postupně ztratila na důležitosti během vlády dynastie Tchang.<sup>160</sup> Další sútrou, kterou škola studovala, byla *Sandhinirmóčanasútra (Sútra objasňující skryté souvislosti)*, kterou přeložil do čínštiny také Süan-cang.<sup>161</sup>

Do spisu *Čcheng-wej-š'-lun* Süan-cang zahrnul například diskuzi o osmi druzích vědomí, učení, které škola rozvinula k vysvětlení *álajavidžňány*.<sup>162</sup> „1. - 5. pět druhů smyslového vědomí; 6. *manovidžňána*, tj. vědomí v myšlení, jež zpracovává vjemy smyslových orgánů; 7. *manas*, sebezpoznavací „pošpiněný“ duch, který myslí, má vůli a jenž tvoří hlavní faktor při vzniku subjektivity; a 8. vědomí paměti (san. *álajavidžňána*).“<sup>163</sup> *Manas* vyhodnocuje informace přijímané smysly a také ukládá nová semena, jedná se o mezičlánek mezi smysly a *álajavidžňanou*. Jak bylo uvedeno, tvoří hlavní faktor při vzniku subjektivity, čili podporuje teorii o existenci já, což není z hlediska buddhismu žádoucí.<sup>164</sup>

Dalšími studijními body školy jsou učení o sto dharmách rozdělených do pěti skupin a také pětistupňová cesta k *buddhovství*. Nejzajímavější a zároveň nejkontroverznější je ale popření toho, že všechny bytosti mají *buddhovskou* přirozenost a mohou dospět k *buddhovství*. Tato myšlenka vychází z teorie o *álajavidžňané* a semenech minulých činů, které se přesouvají do dalších životů. Během života jedinec sice získává další semena, ale nejdůležitější jsou právě ta vrozená, která dle své povahy určují, jestli je nositel schopný

<sup>156</sup> Viz KRÁL, Oldřich. *Čínská filosofie*. Lásenice: Maxima, 2005. str. 268

<sup>157</sup> Viz ibid. str. 269

<sup>158</sup> *Trinšika* je krátké, ale důležité dílo školy Jógačára. Vasubandhu ve verších vysvětluje osm druhů vědomí, trojí přirozenost a pět stupňů na cestě k *buddhovství*.

Viz McGREAL, Ian, P., ed. *Velké postavy východního myšlení: slovník myslitelů*. Praha: Prostor, 1998. str. 232

<sup>159</sup> Viz McGREAL, Ian, P., ed. *Velké postavy východního myšlení: slovník myslitelů*. Praha: Prostor, 1998. str. 121–122

<sup>160</sup> Viz CHENG, Anne. *Dějiny čínského myšlení*. Praha: DharmaGaia, 2006. str. 367

<sup>161</sup> Viz MATSUNAMI, Kodo. *Essentials of Buddhism: It's history, evolution and modern significance*. Tokyo: Omega-Com, Inc. JABICS, 2005. str. 71

<sup>162</sup> Jiné školy pojímaly vědomí jako jeden jev (san. *dharmu*).

Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 136

<sup>163</sup> Ibid.

<sup>164</sup> Viz Ibid.



dosáhnout *buddhovství*. Pouze nositel alespoň několika čistých semen, jako je *arhat*, *pratjékabuddha* nebo *bódhisattva*, může *buddhovství* dosáhnout. Naopak ten, kdo se s nimi nenarodí, probuzení dosáhnout nemůže. Tento názor je v opozici proti obecnému postoji čínského buddhismu, dle kterého v sobě mají *buddhovskou* přirozenost všechny bytosti a všechny tedy mohou procitnout.<sup>165</sup>

U samotného Süan-canga studoval i japonský mnich Dóšó (629–700), který do Číny odešel studovat v roce 653 a během osmi let se seznámil s učením Jógačáry a školy Fa-siang. Po návratu do Japonska se usadil v klášteře Gankódži (Asukadera), kde učení školy předával svým studentům. Jeho první student Gjogi (667–748) položil základ směru zvaného „Učení jižního kláštera“. Druhé centrum školy bylo v klášteře Kófukudži, kde působil mnich Genbo (zemřel 746), který rovněž studoval v Číně. Směr, který tam vznikl, byl nazván „Učení severního kláštera“.<sup>166</sup>

V Japonsku tato škola nikdy nedosáhla takové slávy jako v Indii nebo v Číně.<sup>167</sup> Dlouhou dobu byl hlavním chrámem školy Hórijúdži,<sup>168</sup> který nechal postavit princ Šótoku.<sup>169</sup> Hossóšú je dnes nejrozšířenější z dochovaných škol narského buddhismu a působí v padesáti pěti chrámech (mezi hlavní se řadí Kófukudži a Jakušidži, které se oba nacházejí v Naře) a má téměř pět set dvacet tisíc stoupenců.<sup>170</sup>

### 3.6 Kegonšú 華嚴宗

Kegonšú odpovídá čínské *mahájánové* buddhistické škole Chua-jen (Škola květinových girland), označované také jako Škola Avatansaky. Chua-jen je škola čistě čínská, nevychází přímo z žádné indické školy. Vlivnou se stala během vlády dynastie Tchang, hlavně pak v období, kdy na trůnu byla císařovna Wu Čao (625–705), která školu Chua-jen, zvláště jejího největšího myslitele Fa-canga (643–712), velice podporovala.<sup>171</sup> Přestože je tento myslitel považován za zakladatele školy, je ve skutečnosti až jejím třetím patriarchou, neboť počátky

---

<sup>165</sup> Viz McGREAL, Ian, P., ed. *Velké postavy východního myšlení: slovník myslitelů*. Praha: Prostor, 1998. str. 122–123

<sup>166</sup> Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 165

<sup>167</sup> Viz *ibid.*

<sup>168</sup> Hórijúdži je dnes hlavním chrámem školy Šótokušú. Viz MATSUNAMI, Kodo. *Essentials of Buddhism: It's history, evolution and modern significance*. Tokyo: Omega-Com, Inc. JABICS, 2005. str. 71

<sup>169</sup> Viz MATSUNAMI, Kodo. *Essentials of Buddhism: It's history, evolution and modern significance*. Tokyo: Omega-Com, Inc. JABICS, 2005. str. 71

<sup>170</sup> Viz *ibid.* str. 169

<sup>171</sup> Viz CHENG, Anne. *Dějiny čínského myšlení*. Praha: DharmaGaia, 2006. str. 376–377

nauky položili mniši Fa-šun (557–640) a Č'-jen (602–668). Jedná se o filozoficky nejpropracovanější původně čínskou buddhistickou školu.<sup>172</sup>

Fa-cangova rodina pocházela z království Sogdian ve střední Asii, ale on sám se narodil již v Číně. Spolupracoval se Süan-cangem na překladech buddhistických spisů, ale po neshodě ohledně lidské schopnosti dosáhnout probuzení se rozešli. Süan-cang zastával teorii o postupném probuzení a *álajavidžňáně*, Fa-cang naopak věřil, že každý může dosáhnout procitnutí, což bylo spjato s teorií o náhlém probuzení (jap. *satori*).

Fa-cang byl velice aktivním autorem a komentátorem buddhistických textů.<sup>173</sup> Spolu se Süan-cangem přeložili *mahájánovou Buddhávatankasútru* (*Sútra o Buddhově girlandě*, označuje se také jako *Avatansakasútra*, jap. *Kegonkjó*), která je hlavním studijním materiálem školy Chua-jen i její japonské verze Kegoňšú. Další studované spisy jsou texty Fa-canga, ve kterých sútru vykládá a komentuje.<sup>174</sup>

*Buddhávatankasútra* se řadí mezi tři takzvané *vaipuljasútry*, což je v doslovném překladu „tlustá“ sútra. Jedná se tedy o soubor více kratších sůter, které se dotýkají podobného tématu.<sup>175</sup> Přestože je dochováno několik fragmentů v sanskrtu, sútra jako taková existuje jen v čínštině, do které byla přeložena mnichem Buddhahadrou (5. stol.), a v tibetštině. Nejdelší částí sútry je *Gandavjúha* (*Souhrn o hrbolku*), která hovoří o cestě mladíka Sudhany k procitnutí. Další významnou částí je *Dašabhúmika* (*Sútra o deseti sférách*) pojednávající o vzestupu *bódhisattvy* k *buddhovství* skrze deset sfér. Hlavní myšlenkou spisu je, že vše je totožné.<sup>176</sup> „Hlásá se tu, že lidský duch je vesmír sám a totožný s Buddhou, a tudíž z této danosti vyplývá, že Buddha, duch, bytosti a věci jsou jen jedna a táž realita.“<sup>177</sup> Tradičně se o sůtře hovoří jako o první, kterou Buddha pronesl druhý týden po probuzení. „Buddha v ní údajně podal bezprostřední vyjádření obsahu probuzení. Teprve potom vstal a vydal se učit *dharmu*, upravenou tak, aby jí rozuměly různé vrstvy neprobuzených posluchačů.“<sup>178</sup>

---

<sup>172</sup> Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 170–171

<sup>173</sup> Viz KRÁL, Oldřich. *Čínská filosofie*. Lásenice: Maxima, 2005. str. 268–269

<sup>174</sup> O. Král uvádí dva klíčové svazky: *Interpretace Avatamsaka sútry a Zkoumání Avatamsakasútry*. V publikaci *Velké postavy východního myšlení* není připisována důležitost konkrétním sůtrám.

<sup>175</sup> Viz MILTNER, Vladimír. *Malá encyklopedie buddhismu*. Vyd. 2., v Libri 1. Praha: Libri, 2002. str. 256

<sup>176</sup> Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 59

<sup>177</sup> MILTNER, Vladimír. *Malá encyklopedie buddhismu*. Vyd. 2., v Libri 1. Praha: Libri, 2002. str. 75

Na tuto myšlenku je kladen důraz hlavně v učení *čchan* (jap. *zen*), takže i zde je sútra studována.

<sup>178</sup> LOPEZ, Donald. *Příběh buddhismu: Průvodce dějinami buddhismu a jeho učením*. Brno: Barrister & Principal, 2003. str. 98

Škola vychází z nauky o *dharmadhātu*, sféře učení, která tvrdí, že všechny věci jsou si rovné, na sobě závislé, zároveň se vše vzájemně podmiňuje a nemůže stát samostatně.<sup>179</sup> „(...)všechno ústí do jednoho a toto jedno se štěpí do mnohého, takže všechno mnohotvárné je sjednoceno v jednom.“<sup>180</sup> To znamená, že všechny věci jsou vzájemně prostoupené, vznikají vzájemně ze sebe, a jsou tedy totožné.<sup>181</sup> „(...) vesmír není tvořen nesouvislými prvky, nýbrž (...) je dokonale spojitým celkem, jehož každá část je organicky spojena s ostatními.“<sup>182</sup> „Všechny věci jsou navzájem v dokonalé harmonii, protože všechny jsou projevy jediného principu. Podobají se jednotlivým vlnám téhož moře. Z tohoto hlediska je všechno na světě, lhostejno zda živém či neživém, projevem nejvyššího principu, a je proto jedno s Buddhou-duchem.“<sup>183</sup>

Všechny jevy a věci jsou ve stavu zvaném *tathatá* (takovost), tedy ve stavu své přirozenosti. Jsou skutečné a ne takové, jakými se mohou zdát.<sup>184</sup> Chua-jen považuje všechny jevy za prázdné, ale prázdnota zde má dvě hlediska. Statické hledisko je princip (čín. *li*) a dynamické je jev (čín. *š'*). Obě dvě hlediska jsou úzce svázána a na sobě závislá, takže i vše, co vzniká ve vesmíru, je vzájemně podmíněno. Žádná věc nemůže existovat sama o sobě, je prázdná a zároveň totožná s každou další věcí, tvoří jeden celek.

Fa-cang se tuto myšlenku snažil vysvětlit ve známém podobenství o zlatém lvu. Dle legend chtěl srozumitelně vysvětlit nauku císařovně Wu Čao, a tak jako názornou pomůcku použil zlatého lva, jenž se nacházel v síni, kde vykládal.<sup>185</sup> „Lev symbolizuje jevový svět *š'*, zlato – „princip“, tj. *li*, který nemá žádnou vlastní podobu, nýbrž může přijímat libovolnou podobu podle okolností. Každý z orgánů lva má na tomto celku podíl tím, že je ze zlata: v každém dílu je přítomný celek a opačně. Tím jsou všechny jevy manifestacemi jediného principu a každý jev obsahuje všechny ostatní. Zlato a lev existují současně a vzájemně se zahrnují, což podle Fa-canga znamená, že každá věc jevového světa reprezentuje princip.“<sup>186</sup>

Pro další podobenství použil Fa-cang deset zrcadel, která rozmístil v místnosti odrazovou plochou k sobě, směrem do všech světových stran, na strop a na podlahu.

---

<sup>179</sup> Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 170

<sup>180</sup> Ibid.

<sup>181</sup> Viz ibid.

<sup>182</sup> CHENG, Anne. *Dějiny čínského myšlení*. Praha: DharmaGaia, 2006. str. 377

<sup>183</sup> *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 170–171

<sup>184</sup> Viz MILTNER, Vladimír. *Malá encyklopedie buddhismu*. Vyd. 2., v Libri 1. Praha: Libri, 2002. str. 239

<sup>185</sup> Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 70; CHENG, Anne. *Dějiny čínského myšlení*. Praha: DharmaGaia, 2006. str. 378; KRÁL, Oldřich. *Čínská filosofie*. Lásenice: Maxima, 2005. str. 269–270

<sup>186</sup> *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 170

Uprostřed stála socha Buddhy osvětlená loučí. Socha se tedy odrážela v každém zrcadle a zároveň se všechna zrcadla v sobě odrážela navzájem v nekonečné řadě odrazů. Podobnostvím chtěl vyjádřit vzájemnou totožnost všech jevů.<sup>187</sup>

Fa-cang také zpracoval „klasifikaci doktrín“, pět kategorií spisů buddhistických škol rozdělených podle složitosti jejich nauky a propracovanosti. První kategorie obsahuje učení *hínajány* dle ranných buddhistických tradic. Ve druhé jsou počáteční nauky *mahájány* a teorie prázdnoty (včetně učení škol Madhjamaka a Jógačára, Fa-siang a San-lun). Do další kategorie patří konečné učení *mahájány*. Čtvrté je „Náhlé učení jediného vozu“, dle něhož lze probuzení dojít náhle. Poslední, pátá kategorie „Učení jediného vozu“, zahrnuje pouze učení školy Chua-jen. Fa-cang věřil, že právě toto učení je dokonalé, nejvíce propracované a stojí nad ostatními.<sup>188</sup>

Po Fa-cangovi nauku školy šířili další dva myslitelé, Čcheng-kuan (737–839) a Cung-mi (780–841). V Číně se tato škola jako samostatná tradice nedochovala, ale měla velký vliv zejména na učení *čchan* (jap. *zen*).<sup>189</sup>

Do Japonska bylo toto učení přineseno roku 740 mnichem Šeng-siangem (jap. Šinšó, zemřel 742), který je považován za zakladatele školy v Japonsku, protože jako první vykládal *Buddhávatanakasútru* v Sangacudó, což je část dnešního chrámu Tódaidži. První stoupenec školy byl mnich Róben (689–773), o jehož životě a rodině není mnoho informací. Legendy praví, že byl unesen orlem do svatyně Kasuga, kde ho našel a posléze vychoval mnich Gien (zemřel 729). U Giena nejprve studoval učení Hossóšú a poté se pod vedením Šeng-sianga, věnoval studiu *Buddhávatanakasútry*. V roce 752 byl u příležitosti slavnosti v chrámu Tódaidži, dřívějším i nynějším hlavním chrámem školy, povýšen do vyššího mnišského stavu samotným císařem Šómuem a na rok se tam stal opatem. Poté se Róben podílel na založení mnoha chrámů a šířil učení školy mezi svými žáky.<sup>190</sup>

V období Kamakura (1185–1333) byl významným představitelem školy mnich Kóben (1173–1232), který kritizoval hlavně praxi *nembucu*. Dále plánoval cesty po indických

---

<sup>187</sup> Viz CHENG, Anne. *Dějiny čínského myšlení*. Praha: DharmaGaia, 2006. str. 378; McGREAL, Ian, P., ed. *Velké postavy východního myšlení: slovník myslitelů*. Praha: Prostor, 1998. str. 130; KRÁL, Oldřich. *Čínská filosofie*. Lásenice: Maxima, 2005. str. 270

<sup>188</sup> Viz McGREAL, Ian, P., ed. *Velké postavy východního myšlení: slovník myslitelů*. Praha: Prostor, 1998. str. 132; *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 171

<sup>189</sup> Viz McGREAL, Ian, P., ed. *Velké postavy východního myšlení: slovník myslitelů*. Praha: Prostor, 1998. str. 133; *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 171

<sup>190</sup> Viz MATSUNAMI, Kodo. *Essentials of Buddhism: It's history, evolution and modern significance*. Tokyo: Omega-Com, Inc. JABICS, 2005. str. 64–65

posvátných buddhistických místech, na které ovšem nikdy nedošlo. Každý den třikrát praktikoval rituály k uctění tří buddhistických klenotů za pronášení manter.<sup>191</sup>

Hlavním objektem uctívání japonské varianty školy je *buddha* Vairóčana, jehož obří socha se nachází v Tódaidži. Vairóčana je jeden z pěti nadsmyslových *buddhů* (san. *dhjánibuddha*) a je považován za slunečního *buddhu*, který je středem a kolem kterého ostatní *dhjánibuddhové* krouží. Bývá zobrazován s posunkem (san. *mudrá*) nejvyšší moudrosti, jeho barva je bílá a jeho symboly jsou slunce nebo kolo učení (san. *dharmačakra*).<sup>192</sup>

Pro vývoj buddhistické filozofie v Japonsku byla škola nesmírně důležitá: „Základní sůtra školy Buddhávatankasútra, byla vykládána z politického hlediska a v duchu potvrzení národní jednoty. Tím jap. buddhismus dostal specifické národnostně politické zabarvení.“<sup>193</sup> Škola se dochovala dodnes a působí v šedesáti chrámech. Dnes má škola téměř třicet devět tisíc stoupenců.<sup>194</sup>

### 3.7 Riššú 律宗

Škola Ricu má kořeny nauky v čínské škole Nan-šan lü-cung (zkráceně Lü-cung, Škola disciplíny Jižní hory), kterou založil mnich Tao-süan (596–667). Označuje se také jako Vinajová škola, protože klade důraz na přísné dodržování vinajových pravidel, která jsou obsažena ve *Vinajapitace* (*Koš kázně*), jednom z dílů *Tripitaky* (*Trojí koš*). Jejím založením chtěl Tao-süan poukázat na to, že i dodržování pravidel má významné místo v buddhistické praxi.<sup>195</sup>

Již výše je zmíněno, že jako celek se *Tripitaka* dochovala pouze jako kánon pálijský, kde je *Vinajapitaka* rozdělena na tři díly. První část, *Bhikšuvibhanga*, se zabývá předepsanými pravidly pro mnichy, která jsou rozepsaná do osmi oddílů podle své závažnosti.<sup>196</sup> Tradičně se pravidla recitovala na setkání mnichů: „Nejprve uvádějí čtyři přestupky, které zasluhují vyloučení – pohlavní styk, krádež, vraždu a falešné tvrzení o vlastních nadpřirozených silách či vyšších duchovních schopnostech. Následuje třináct lehčích přestupků, které vedou

<sup>191</sup> Viz KASAHARA, Kazuo., ed. *A History of Japanese Religion*. Tokyo: Kosei Publishing Company, 2001. str. 166–167

<sup>192</sup> Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 501–502

<sup>193</sup> Viz *ibid.* str. 227

<sup>194</sup> Viz MATSUNAMI, Kodo. *Essentials of Buddhism: It's history, evolution and modern significance*. Tokyo: Omega-Com, Inc. JABICS, 2005. str. 169

<sup>195</sup> Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 267, 512

<sup>196</sup> Viz *ibid.* str. 512

k podmíněnému vyloučení; pět z nich se týká nepatřičného sexuálního chování, dva stavění chatrčí a zbylých šest neshod v řádu. (...) Pravidla mimo jiné zakazují držení zlata a stříbra, stejně jako obchodování a směnu obecně, nebo osobní přivlastnění si věci určených pro komunitu.<sup>197</sup> Dále následuje zákaz lhaní nebo roznášení pomluv v obci. Zapovězené je pro mnichy i ničení rostlin, kopání v zemi, požívání alkoholu či spaní na posteli s nohama vyššími než patnáct centimetrů. Předepsána jsou i pravidla společenského chování a způsob urovnání sporů mezi mnichy.<sup>198</sup>

Druhá část, *Bhikṣunīvibhanga*, podává výčet pravidel pro mnišky. Množství kapitol je stejné jako v části pro mnichy, ale pravidel je podstatně více.<sup>199</sup> Třetí částí je *Khandhaka*, která se dotýká pravidel pro každodenní život mnichů a mnišek, týkajících se například oblečení, doby jídla a podobně. Tato část se lišila dle místa působení jednotlivých buddhistických škol.<sup>200</sup>

K pálijské *Vinajapitace* patří ještě díl s pravidly pronášenými při svátku *upósatha* zvaný *Prátimókṣa*. Při této příležitosti byli mniši a mnišky vyzváni, aby se veřejně před dalšími členy obce vyzpovídali ze svých prohřešků.<sup>201</sup>

Pro čínský i japonský buddhismus je však důležitý kánon *Dharmaguptavinaja* (*Vinaja čtyř dílů*) školy *Dharmaguptaka* (Strážce nauky), který se dochoval pouze v čínském překladu. Oproti kánonu pálijskému není striktně organizován a prošel několika změnami.<sup>202</sup> Skládá se ze čtyř oddílů, které obsahují dvě stě pravidel pro mnichy a tři sta čtyřicet osm pro mnišky. Škola dharmaguptaků se řadí mezi *hínajánové*, ale i přesto se na pravidla obsažená v jejím kánonu bral zřetel u *máhájánových* čínských škol. Pravidla školy se dají rozdělit na dva typy: pozitivní pravidla se týkají chování mnichů a mnišek na oslavách, při žebrání apod., negativní zakazují lhaní, krádež, vraždu a jim podobné prohřešky.<sup>203</sup>

Stoupenci školy Ricu studují také další dva *máhájánové* spisy *Fan wang-t'ing* (*Sútra o brahmnovské síti*) a *Saddharmapundarikasútru* (*Lotosová sútra*, jap. *Mjóhó rengo kjó*, zkráceně *Hokkekjó*).<sup>204</sup> *Fan wang-t'ing* obsahuje v úvodní části souhrn pravidel a předpisů pro mnichy a mnišky a také soubor ctností, které jsou žádoucí. Další část pojednává o

---

<sup>197</sup> CONZE, Edward. *Stručné dějiny buddhismu*. Brno: Jota, 1997. str. 20

<sup>198</sup> Viz ibid. str. 21

<sup>199</sup> To je dáno hlavně tím, že mnišky byly mnichům podřízené.

<sup>200</sup> Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 512

<sup>201</sup> Viz ibid.

<sup>202</sup> Viz ibid. str. 484

<sup>203</sup> Viz ibid. str. 267

<sup>204</sup> Viz MATSUNAMI, Kodo. *Essentials of Buddhism: It's history, evolution and modern significance*. Tokyo: Omega-Com, Inc. JABICS, 2005. str. 68

nesprávných názorech na svět a o věcech, kterých je nutno se vyvarovat na cestě k procitnutí. Důraz je kladen na příkladný způsob života a meditace.<sup>205</sup> „Jde tedy o návrat k Buddhově nabádání, že je třeba se vyhnout hloubání o metafyzických otázkách a místo toho se věnovat poutivé praxi(...).“<sup>206</sup>

Druhá zmíněná, *Saddharmapundarikasútra*, je spis známý hlavně v Číně a Japonsku, který pochází asi z 2. století n. l. Buddha údajně učení obsažené v této sútře pronesl na sklonku života na Supím vrchu.<sup>207</sup> Dle *mahájány* pojímá tato sůtra, která obsahuje dvacet sedm kapitol, úplnou nauku Buddha.<sup>208</sup> Dále popisuje Buddhovu obratnost při hlásání nauky pomocí metody *upája*, kdy je výklad přímo přizpůsoben úrovni posluchače. Tradičně se uvádí, že Buddha hlásal tři cesty k osvobození z koloběhu životů: cestu *arhata*,<sup>209</sup> *pratjékabuddhy* a *bódhisattvy*, ale dle *Saddharmapundarikasútry* existuje jen jediná cesta označovaná jako buddhovská (san. *ékajána*).<sup>210</sup> Buddha tuto nauku vyložil pomocí podobenství o hořícím domě, kde si hrály tři děti a zabrané do hry neslyšely volání svého zoufalého otce. Ten si nakonec vzpomněl, po čem děti touží, a zvolal, že před domem čekají tři vozy, jeden tažený kozou, druhý jelenem a třetí býkem. Děti radostně vyběhly z domu a tam stál jeden nádherně vyzdobený vůz tažený velkým bílým býkem. Děti zabrané do pomíjivých radovánek zde představují zmíněné tři cesty k probuzení, otec Buddha a hořící dům *sansáru*.<sup>211</sup> „*Lotosová sůtra* tedy tvrdí, že je jen jedno velké vozidlo, do něhož nastoupí všichni, i ti, kdo se již vydali po cestě *arhatství*. Vozidlo je po cestě *bódhisattvů* doveze k *buddhovství*.“<sup>212</sup>

V sútře je kladen důraz na pomoc, které se stoupenci dostane na cestě k procitnutí od *buddhů* a *bódhisattvů*. Zvláště významnou roli má *bódhisattva* Avalókitéšvara (Pán, jenž shlíží shůry), kterému je věnována dvacátá pátá kapitola. Buddha zde tvrdí, že již při opakování jména tohoto *bódhisattvy* se dostane potřebnému pomoci a ochrany před neštěstím.<sup>213</sup> Avalókitéšvara také ztělesňuje jednu ze dvou základních vlastností *buddhy*:

<sup>205</sup> Viz WERNER, Karel. *Náboženské tradice Asie: Od Indie po Japonsko. S přihlédnutím k Přednímu východu*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. str. 338

<sup>206</sup> Ibid.

<sup>207</sup> Supí vrch se nachází u města Rádžagrha v Indii. Dnes je město známé jako Rádžgir. Nachází se ve státě Bihár.

<sup>208</sup> Viz MILTNER, Vladimír. *Malá encyklopedie buddhismu*. Vyd. 2., v Libri 1. Praha: Libri, 2002. str. 242

<sup>209</sup> Označováno také jako cesta *šrávaky*. „V pojetí *mahájány* *šrávakajána* znamená *hínajánu*, jež vede ke stavu dokonalého mnicha *arhata* (...)“ MILTNER, Vladimír. *Malá encyklopedie buddhismu*. Vyd. 2., v Libri 1. Praha: Libri, 2002. str. 242

<sup>210</sup> Viz WILLIAMS, Paul a TRIBE, Anthony. *Buddhistické myšlení: úplné uvedení do indické tradice*. Praha: ExOriente, 2011. str. 174–175

<sup>211</sup> Viz LOPEZ, Donald. *Příběh buddhismu: Průvodce dějinami buddhismu a jeho učním*. Brno: Barrister & Principal, 2003. str. 61–62

<sup>212</sup> Ibid. str. 62

<sup>213</sup> Viz ibid. str. 71

slitování nebo také slitovný soucit (san. *karuná*).<sup>214</sup> V Číně, kde je znám jako Kuan-jin, a Japonsku (pod jménem Kannon), je tento *bódhisattva* převážně zobrazován jako ženské božstvo.<sup>215</sup>

Dalším významným bodem byl pro školu způsob zasvěcení do řádu, který byl stanoven závazně. Obecně v buddhismu platí, že k zasvěcení musí dojít po svobodné volbě a z obce je také možno kdykoliv odejít. Zasvěcení se provádí před svědky, podle určitých pravidel dané školy a pod vedením představeného kláštera.<sup>216</sup>

V *mahájánovém* buddhismu jsou tři stupně zasvěcení. Při prvním uchazeč s oholenou hlavou obdrží roucho, po jehož obléknutí požádá o útočiště, a přijímá deset závazků (san. *šila*), počemž se stane novicem. Při druhém zasvěcení na mnicha je nejprve dotázán na věk, zdravotní stav apod. a poté obdrží misku na almužnu s třídlílným rouchem. Po výkladu pravidel kázně uchazeč opět žádá o přijetí a na závěr se uskuteční proslov představeného kláštera. Třetím stupněm zasvěcení je slib *bódhisattvy*, kterým uchazeč slibuje dosažení vlastního procitnutí a pomoc všem bytostem na stejné cestě.<sup>217</sup>

Do Japonska bylo učení školy přineseno čínským mnichem Ťien-čenem (688–763, jap. Gandžin) v roce 753. Pozvání do Japonska mnich sice obdržel již v roce 738, ale na cestě se mu naskytlo několik překážek včetně ztroskotání a přepadení piráty, takže když na šestý pokus dorazil, byl již slepý.<sup>218</sup> Nejprve se usídlil v chrámu Tódaidži, kde založil halu pro zasvěcování (jap. *kaidan*) a zasvětil tam přes čtyři sta čtyřicet mnichů.<sup>219</sup> Stávající mniši a mnišky byli zasvěcováni znovu, protože se předchozí uvedení do řádu nepovažovalo za platné. *Kaidan* byl původně pouze v Tódaidži, což zaručovalo bedlivý výběr budoucích mnichů.<sup>220</sup> Později, s rozšířením učení školy Ricu, byl *kaidan* založen i v chrámu Jakušidži v provincii Šimocuke a také v chrámu Kanzeondži na Kjúšú.<sup>221</sup> Gandžin po čase přešel do chrámu Tóšódaidži (založen 759), který pro něj nechal postavit císař Šómu.

---

<sup>214</sup> Viz *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. str. 29

Druhou vlastností je moudrost (san. *pradžná*), kterou ztělesňuje *bódhisattva* Maňdžuší. Viz *ibid.*

<sup>215</sup> Viz *ibid.* str. 30

<sup>216</sup> Viz *ibid.* str. 531

<sup>217</sup> Viz *ibid.* str. 531–532, 351

V *hínajánovém* buddhismu se praktikují první dva stupně zasvěcení. Viz *ibid.* str. 531–532

<sup>218</sup> Viz WERNER, Karel. *Náboženské tradice Asie: Od Indie po Japonsko. S přihlédnutím k Přednímu východu*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. str. 409–410

<sup>219</sup> Viz MATSUNAMI, Kodo. *Essentials of Buddhism: It's history, evolution and modern significance*. Tokyo: Omega-Com, Inc. JABICS, 2005. str. 67

<sup>220</sup> Viz WERNER, Karel. *Náboženské tradice Asie: Od Indie po Japonsko. S přihlédnutím k Přednímu východu*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. str. 410

<sup>221</sup> Viz MATSUNAMI, Kodo. *Essentials of Buddhism: It's history, evolution and modern significance*. Tokyo: Omega-Com, Inc. JABICS, 2005. str. 43



Škola postupně upadala, ale v období Heian (794–1192) byla pozvednuta učencem Džippanem (zemřel 1144). Další významní šířitelé učení školy byli Kakusei (13. st.) a Eizon (1201–1290), kteří působili v období Kamakura (1192–1333). Pod vedením Eizona poté vznikla nová škola Šingon riššú, ve které bylo zkombinováno učení školy *Šingon* a Ricu.<sup>222</sup> V dnešní době má Šingon riššú přes sto pět tisíc stoupenců a působí v šedesáti chrámech, takže má více vyznavačů než původní Riššú. Ta působí ve dvaceti šesti chrámech a má téměř třicet tisíc stoupenců.<sup>223</sup>

---

<sup>222</sup> Viz MATSUNAMI, Kodo. *Essentials of Buddhism: It's history, evolution and modern significance*. Tokyo: Omega-Com, Inc. JABICS, 2005. str. 67–68

<sup>223</sup> Viz *ibid.* str. 169

## Závěr

Jak již bylo několikrát zmíněno, buddhismus v Japonsku zapříčinil nejen změny v náboženském smýšlení, ale ovlivnil i tamní kulturu, umění a společenský i politický život. Dnes je buddhismus, stejně jako domácí šintoismus, součástí každodenního života Japonců a mnoho z nich se hlásí k oběma těmto náboženstvím.

V období Nara buddhističtí stoupenci studovali a šířili základy buddhismu po Japonsku. Vliv šesti narských škol byl značný a také bohatství a moc kléru vzrůstala. Právě postavení kléru se podílelo na utváření charakteru období. Vliv škol by pravděpodobně pokračoval, kdyby klér nezačal zasahovat do politických záležitostí. Přestože obliba narských škol poklesla během následujícího období Heian, kdy se do popředí dostaly další buddhistické proudy, jejich role je i tak velmi významná. Jsou důležité hlavně proto, že právě jejich učení rozšířilo v Japonsku základy buddhistické nauky, a tím umožnilo jeho další rozvoj a vznik nových škol a proudů. Tři školy, které se dochovaly dodnes (Hossó, Kegon, Ricu), a z Ricu vycházející škola Šingon riššú, sice dnes patří k méně rozšířeným, ale i přesto zastávají významné místo v historii japonského buddhismu.

Tato práce měla za cíl zmapování historie a nauky tzv. šesti škol narského buddhismu a zhodnocení postavení buddhismu v období Nara. Pro pochopení vlivu těchto škol bylo nezbytné nastínit také historický vývoj buddhismu v Japonsku, na kterém je patrné, že ještě před působením mnichů v politice buddhismus ovlivňoval dění prostřednictvím panovníků a mocných rodů. Učení šesti škol vycházelo z různých spisů nebo sůter, jejich kořeny sahaly k indickým a čínským, mahájánovým i hínajánovým školám. Výklad buddhistické nauky se u nich mnohdy lišil, ale pro uspokojivé pochopení byly studovány komplexně. Zjistě by bylo vhodné rozebrat specifika jednotlivých škol detailněji, ale možnosti bakalářské práce jsou omezené, takže si myslím, že cíl byl splněn.

## Glosář<sup>224</sup>

ákáša – (san.) „prostor“, rozeznávají se dva druhy prostoru: 1. prostor omezený tělesností; 2. jeden ze šesti prvků (san. dhátu). Např. pro školu Sarvástiváda je ákáša nepodmíněným jevem, protože ničemu nebrání, všude proniká, je věčná a neměnná.

álajavidžňána – (san.) „zásobové vědomí“, základní pojem mahájánové školy Jogačára. Viz kapitola 3.5 Hossóšú.

anátman – (san.) „ne já“, nauka o anátmanu popírá existenci neměnné, nezničitelné duše (san. átman). Dle buddhismu je každý jedinec složen z pěti složek (san. skandha, vnější podoba, pocitování, vnímání, představivost, duševní tvořivost, vědomí), které se neustále mění, jsou pomíjivé a vyvolávají strast. V hínajáně platila nauka o anátmanu pouze pro člověka, ale mahájána ji aplikovala na všechny věci a jevy, které jsou sestavené (san. sanskrtá), takže nemají vlastní přirozenost a jsou prázdné (san. šúnjatá).

anušaja – (san.) „sklon“, vlastnosti sídlící v podvědomí, kde vyvolávají smyslovou žádostivost. Jedná se o: pohlavní smyslnost, zášť, mylný názor, pochybnost, samolibost, lpění na životě a nevědomost. Např. dle učení Sarvástivády jsou tyto sklony spojeny s vědomím a myšlením, jsou jim přisuzovány mravní příčiny a jsou považovány za nežádoucí.

apratiskhjániródha – (san.) stav zániku, kterého je dosaženo neuvědoměle. Např. škola Sarvástiváda ho řadí mezi nepodmíněné jevy.

arhat – (san., jap. rakan) ideál světce hínajány, který je zbaven všech pout, jež by ho mohla poutat ke koloběhu životů, takže nirvány dosáhne ihned po skonu. Dosáhl splnění všech přání

---

<sup>224</sup> Při zpracování glosáře jsem vycházela z těchto zdrojů:

BUSWELL, Robert, E., ed. *Encyclopedia of buddhism*, New York: Macmillian Reference USA/Thomson/Gale, 2004.

*Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Z němčiny přel. Jan Filipický, Helena Heroldová, Josef Kolmaš, Vladimír Liščák a Stanislava Vavroušková. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996.

MILTNER, Vladimír. *Malá encyklopedie buddhismu*. Vyd. 2., v Libri 1. Praha: Libri, 2002.

VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986.

WILLIAMS, Paul a TRIBE, Anthony. *Buddhistické myšlení: úplné uvedení do indické tradice*. Praha: ExOriente, 2011.

a osvobození ducha díky dokonalému vědění. Na rozdíl od *bódhisattvy* usiluje pouze o svoje vlastní procitnutí.

*árjasatja* – (san.) „ušlechtilá, úplná pravda“, označení pro čtyři ušlechtilé pravdy, které Buddha pronesl při prvním kázání. Jejich neznalost je považována za nevědomost (san. *avidja*). Tradičně se uvádí, že Buddhovo probuzení představuje právě odhalení čtyř ušlechtilých pravd. První pravda hlásá, že veškeré bytí je strast (san. *duhkha*). Narození, nemoc, stárnutí, smrt, spojení s nelibým, odloučení od milých věcí a osob, lnutí k bytí, to vše je strastné. Druhá pravda vysvětluje, že příčinou veškeré strasti je žízeň (san. *tršná*) nebo také touha, žádostivost po smyslových rozkoších, po bytí i nebytí. Žízeň nelze nikdy uspokojivě zažehnat, a tak se bytost stále znovuzrozuje (viz *karman*). Třetí pravda říká, že úplným potlačením žízně se odstraní veškerá strast. Čtvrtá pravda podává návod k potlačení žízně, osmidílnou stezku (san. *árjášťangamárga*). Osm bodů stezky jsou: 1. správný názor; 2. správný záměr; 3. správná řeč; 4. správné chování; 5. správné žití; 6. správné úsilí; 7. správná bdělost; 8. správné soustředění.

*asanskrtá* – (san.) „nepodmíněné, nesestavené“, vše, co je mimo podmíněné bytí a nepodléhá vzniku, změně a zániku. Původně byla nepodmíněná pouze nirvána, ale většina škol od tohoto výkladu upustila. Např. škola Sarvástiváda rozeznává tři druhy nepodmíněného: prostor a dva druhy zániku. Jógačára uznává mimo tyto tři druhy ještě *nirvánu* ve stavu nehybnosti v meditaci.

*avidja* – (san.) „nevědomost, nevědění“, neznalost čtyř vznešených pravd (san. *árjasatja*), tři klenotů (san. *triratna*: Buddha, *dharmá*, *sangha*) a zákonu *karmy*. *Avidja* je považována za kořen všeho zla, protože jedinec není schopen při nevědomosti poznat pravdu, což vede k žádostivosti (san. *tršná*). Nevědomost je první z dvanáctičlenného řetězce podmíněného vznikání (san. *pratítjasamutpáda*) a znázorňuje se jako slepá žena.

*bhava* – (san.) „bytí, vznikání“, desátý článek dvanáctičlenného řetězce podmíněného vznikání (san. *pratítjasamutpáda*). Znamená proces vzniku nového bytí, které je podmíněno lpěním (san. *upádána*). Zobrazuje se jako pohlavní styk.

*bódhisattva* – (san., jap. *bosacu*) dle tradice *hínajány* historický Buddha v dřívějších zrozeních. Pro *mahájánu* představuje ideál (oproti ideálu *hínajány arhatovi*). *Bódhisattva*

skládá slib, že bude pomáhat všem živým bytostem na cestě k procitnutí. *Mahájána* rozlišuje dva typy *bódhisattvy*: pozemského a transcendentního. Pozemský se od ostatních lidí odlišuje soucitem, nesobectvím a silnou vůlí dosáhnout *buddhovství*. Transcendentní *bódhisattva* má silnou schopnost a vůlí pomáhat lidem. Velké množství zásluh za své dobré skutky, které učinil v minulosti, předává dál všem potřebným. Je zobrazován v různých podobách a lidé ho uctívají. Jeden z nejznámějších transcendentních *bódhisattvů* je Avalókitéšvara, který je v Japonsku zobrazován převážně jako ženské božstvo Kannon. *Bódhisattva* usiluje o „nedokonavou“ nirvánu (san. *apraťištitanirvána*), která mu umožňuje pomáhat všem živým bytostem, ale zároveň být odpoután od koloběhu životů. Jeho chování stojí poté mimo karmanový zákon (san. *karman*). Viz též *nirvána*.

*buddha* – (san.) „procitnuvší“, jedinec, který učinil dokonalé poznání, překonal veškerou žádostivost, a vymanil se tím ze znovuzrovnání (san. *sansára*). Probuzený jedinec je charakteristický sedmi prvky (soustředěné sebeupamatování, úsilí, radost, důvěřivý klid, meditační soustředění, rovnodušný nezájem, bedlivost). Historický Buddha byl údajně dvacátým pátým *buddhou*. Viz též *pratjékabuddha*, *dhjánibuddha*.

*buddhovství* – dosažení úplného procitnutí, kterého dosáhne *buddha*.

*čchan* – (čín, jap. *zen*) *mahájánová* škola buddhismu, která vznikla v 6. století v Číně, kam její učení zanesl indický učenec Bódhidharna (470–543). Velký rozkvět *čchanu* byl hlavně za dynastie Tchang a Sung. Postupně se tradice rozdělila na další směry („pět škol a sedm sekt“), z nichž dva (Rinzai a Sótó) začaly na přelomu 12. a 13. století působit v Japonsku. Přestože v Číně toto učení upadalo, v Japonsku se mu dostalo velké pozornosti a dodnes je tam učení *zenu* živé.

*Čistá země* – (jap. Džódóšú), škola čínského a japonského buddhismu založená roku 402 Chuej-jüanem (334–416). Do Japonska byla přinesena mnichem Enninem (793–864), který šířil praxi odřikávání jména *buddhy* Amitábhy – *nembucu*. Cílem stoupenců školy je znovuzrození v Čisté zemi, Amidově ráji, za pomoci odřikání *nembucu*. Základními spisy školy jsou: *Murjódžukjó* (*Pojednání o zemi blaženosti*), *Amidakjó* (*Sútra buddhy Amidy*) a *Kanmurjódžukjó* (*Sútra rozjímání o buddhovi Amitábhovi*).

čittamátra – (san.) „jen mysl“, dle této myšlenky existují věci a jevy ve vesmíru jen v představách.

dharma – (san., jap. *hó*, též *dacuma*) hlavní pojem buddhismu, který má více významů. 1. označení pro zákon vesmíru, hlavně pro karmanový zákon (san. karman); 2. učení Buddha, které vychází z obecné platnosti zákona znovuzrovnání (san. sansára), jenž je určován karmanovým zákonem; 3. souhrn pravidel a zásad chování pro mnichy a mnišky obsažený ve *Vinajapitace* (viz šíla); 4. označení pro věci a jevy, projevy reálné skutečnosti, které jsou pomíjivé. Mohou být sestavené (san. sanskṛta) nebo nesestavené (san. asanskṛta); 5. projevy myšlenek, psychické procesy, nápady apod.; 6. faktory bytí, které hínajána považuje za základní složky empirické osobnosti a jejího světa.

dharmáčakra – (san.) „kolo nauky“, symbol Buddhovy nauky (viz árjasatja, střední cesta). Dharmačakra je zobrazována s osmi loukotěmi, které představují osmidílnou cestu. Dle tradic bylo kolo roztočeno celkem třikrát: 1. V Sarnáthu, při prvním Buddhově kázání; 2. při vzniku mahájány; 3. při vzniku vadžrajány („diamantové vozidlo“).

dharmadhātu – (san.) „sféra učení“. Viz škola Kegon.

Dharmaguptaka – „strážce nauky“, buddhistická škola, která působila hlavně v jižní Indii. Jejím zakladatelem byl cejlonský mnich Dharmagupta. Důraz je kladen na přinášení darů Buddhovi.

dhātu – (san.) „prvek, oblast“, 1. jeden ze čtyř veleprvků (země, vzduch, oheň, voda); 2. jeden z šesti prvků (čtyři veleprvky, prostor, vědomí); 3. jeden ze tří světů (san. trilóka), (svět chťiče, svět tvarů, svět beztvárosti); 4. osmnáct prvků podmiňujících duševní procesy (např.: orgán zrakový, sluchový, apod.).

dhjánibuddha – (san.) „nadsmyslový buddha“, rozlišuje se pět nadsmyslových buddhů, kteří symbolizují aspekty procitnutého vědomí (představují ale jen různé projevy jednoho principu buddhovství). Všichni mají své symboly (barva, živel, světová strana, zvíře, apod.) a způsob vyobrazení.

duhkha – (san.) „strast“, jeden ze základních pojmů buddhismu. Jedná se nejen o nepříjemné věci, ale i o věci „sestavené“ (san. sanskṛta). Příčinou strasti je žízeň (san. trṣṇā). Viz též pojem árjasatja.

džarámarana – (san.) „chátrání a smrt“, dvanáctý díl řetězce podmíněného vznikání (san. pratítjasamutpáda), který je zobrazován jako spalovač mrtvol.

džáti – (san.) „zrození“, jedenáctý díl řetězce podmíněného vznikání (san. pratítjasamutpáda), který bývá vyobrazen jako rodička.

džňána – (san.) „vědění, poznání“, rozumové vědění o jevech a věcech a také jedna ze součástí moudrosti.

ékajána – (san.) „jediné vozidlo“, též buddhovské vozidlo, viz kapitola 3.7 Riššú.

hínajána – (san., jap. šódžó) „malé vozidlo“. Jeden ze dvou velkých směrů buddhismu (viz též mahájána). Název hínajána je pejorativní označení od příznivců mahájány. Stoupenci tohoto směru používali označení théraváda (pál., učení starších), což ale původně byla pouze jedna škola buddhismu, takže toto označení může být zavádějící. Dále se používá označení jižní buddhismus, kvůli rozšíření v jižních zemích Asie jako Srí Lanka, Thajsko, Vietnam, Kambodža a Laos. Kolem poloviny 4.stol př. n. l. se původní obec rozdělila na školy sthaviřů (pál. théra) a mahásangiků. Mezi lety 280 a 240 př. n. l. se škola mahásangiků dále rozdělila na šest škol (Např. škola bahušrutíjů). Také sthavirové se dále dělili, a to po roce 240 př. n. l. (Zde vznikly školy vatsíputríjů, sautrániků, sarvástivádinů, dharmaguptaků atd.). Nauky hínajány se údajně zakládají na sútrách, které pochází od samotného Buddha, a proto ji její vyznavači považují za původní, čisté učení. Hínajána ukazuje jak postupovat na cestě k vysvobození bez hlubokých filozofických úvah. Nežádoucí utrpení je chápáno jako skutečné, všechny školy mají realistický pohled na bytí. Cílem stoupence je vysvobození z koloběhu životů a dosažení nirvány, čehož lze dosáhnout jedině mnišským způsobem života v bezdomoví (viz též arhat), což tedy znamená, že laik nemůže dle hínajány nirvány dosáhnout. Buddha je zde chápán jako reálná fyzická bytost a učitel. Základy nauky jsou čtyři ušlechtilé pravdy (san. árjasatja), nauka o závislém vznikání (san. pratítjasamutpáda), nauka o „ne já“ (san. anátman) a karmanový zákon (san. karman). Praxi představuje hlavně osmidílná stezka (san. aštángikamárga, viz árjasatja). Stoupenci mahájány považují učení

hínajány za neúplné, za první stupeň výkladu, který Buddha později rozšířil, a hlásal tím nauku dokonalou – mahájánu. Označení malé vozidlo poukazuje na důraz kladený na vysvobození vlastní bytosti.

indrija – (san.) duševní a tělesné schopnosti jedince. 1. šest smyslů; 2. pohlaví; 3. životnost; 4. pět pocitů touhy, bolesti, smutku, nezájmu; 5. pět duševních kořenů (kořen důvěry, rozhodnosti, bdělosti, soustředění, moudrosti); 6. tři nadpozemské schopnosti (zbavení se nevědomosti, získat uvědomění toho, kdo vstoupil do proudu, schopnost toho, kdo vládne dokonalým poznáním).

kami – (jap.) „božstva, božské síly“, síly, které ovlivňují děje v přírodě a které mohou být zhmotněny jak přírodními předměty, tak předměty, které vyrobil člověk. Velký význam má rituální uctívání kami za přítomnosti tance, zpěvu a hudby.

karman – (san., též *karma*) „čin, konání“, zákon příčiny a následku, karmanový zákon. Každý vykonaný čin přináší plod (san. *phala*), který dozrává určitou dobu. Některé plody uzrají až v následujících životech, takže se každá bytost musí zrodit znovu (viz sansára), aby k dozrání mohlo dojít. Činem se nemyslí pouze opravdu vykonaná činnost, ale i myšlenka. Plody vznikají jak z činů a myšlenek negativních, tak i pozitivních, takže je žádoucí konat pouze neutrální.

karuná – (san.) „soucit, slitování, milosrdenství“, v mahájáně spolu s moudrostí (san. pradžňá) hlavní ctnost a vlastnost buddhy. (V hínajáně je hlavní ctností moudrost.) Vztahuje se na všechny živé bytosti. Ztělesňuje ji bódhisattva Avalókitéšvara.

konfucianismus – „Škola učenců“, univerzální státní doktrína založená na učení Konfucia (asi 551–479 př. n. l.), kde jsou propojeny prvky náboženské, filozofické, politické i sociální. Dle konfucianismu má každý jedinec v lidské společnosti vyhrazené místo. Základním vztahem je vztah nadřízený-podřízený, podle kterého se musí vždy chování jedince odvíjet. Chování se má řídit podle souboru etických norem. Pokud je dodržováno vše, tak jak konfuciánské učení předepisuje, mezi lidmi i v přírodě vládne harmonie.

lóka – (san.) „svět, vesmírná sféra“, existují tři sféry: podsvětí, svět, nebesa.



mahájána – (san., jap. *daidžó*) „velké vozidlo“. Jeden velkých směrů buddhismu (viz též hínajána), který vznikl v 1. st. př. n. l. Označuje se také jako severní buddhismus, protože se jeho školy a směry rozšířily z Indie do Tibetu, Číny, Koreje a Japonska. V Indii byly nejvýznamnější školy Jógačára a Madhjamaka. V Číně vznikly mimo jiné školy Chua-jen, Tchien-tchai a nauka čchan (jap. *zen*), jejichž učení bylo přeneseno do Japonska. Z mahájány vychází také další velký směr buddhismu vadžrajána, který je významný hlavně v Tibetu. Hínajána i mahájána vycházejí ze základního učení historického Buddha, ale oba směry kladou důraz na jiné stránky nauky. Mahájána nespaturuje, na rozdíl od hínajány, ideál v arhatovi, který usiluje o svoje vlastní probuzení, ale v bódhisattvovi, který usiluje o blaho (a také probuzení) všech bytostí. Dle mahájány může nirvány dosáhnout i laik. Navíc může také očekávat pomoc na cestě k procitnutí od buddhů a bódhisattvů. Všechny bytosti mají tzv. buddhovskou přirozenost (san. *buddhatá*, jap. *buššó*), která jim umožňuje dosáhnout buddhovství.

manas – (san.) „duch, mysl“, označení pro všechny duševní a intelektuální schopnosti a činnosti. Je považován za zvláštní smysl. V Jógačáře se jedná o jeden z osmi druhů vědomí. Viz kapitola 3.7 Hossóšú.

manovidžňána – (san.) „vědomí v myšlení“, zpracovává impulsy smyslových orgánů. Viz kapitola 3.7 Hossóšú.

mudrá – (san., jap. *in*) „pečeť“, symbolické gesto vyjádřené držením rukou, využívané hlavně v mahájáně při zobrazování buddhů a bódhisattvů.

námarúpa – (san.) „pojmem a tvar“, čtvrtý článek dvanáctidílného řetězce podmíněného vznikání (san. *pratítjasamutpáda*), který je zobrazován jako dvě postavy ve člunu. Označuje pozemskou bytost, její duševní a tělesnou stránku. Pojem je zároveň i pojmenováním pro pět tělesných a duševních faktorů (san. *skandha*).

nembucu – (jap.) meditační cvičení školy Čisté země, při kterém se vzývá buddha Amitábha. Formule nembucu zní *Namu Amida Bucu* (jap., Utíkám se k buddhovy Amitábhovi). Při odhodlaném provádění praxe se stoupenec může znovuzrodit v Čisté zemi buddhy Amitábhy.

nirvána – (san., jap. *nehan*) „vyvanutí, vyhasnutí“, hlavní cíl všech buddhistických škol a směrů. Znamená osvobození od všech strastí (san. *duhkha*), od lpění a koloběhu znovuzrozování (san. *sansára*). Přesnou definici Buddha nikdy nevyslovil, ale přirovnal ji k uhasínajícímu plamenu, který už nemá z čeho hořet. V hínajáně existují dva typy nirvány: jedna ponechává zbytek podmíněnosti (san. *sópadhíšéšanirvána*); druhá je úplně nepodmíněná (san. *nirupadhíšéšanirvána*). Mahájána také rozlišuje dva druhy nirvány: první je „dokonavá“ nirvána (san. *pratišthitanirvána*), bódhisattva jí dosahuje po smrti a nemůže poté pomáhat druhým, jedná se o konečné vyvanutí; druhá je tzv. „nedokonavá“ nirvána (san. *apraatišthitanirvána*), kdy bódhisattva vědomě může zůstat na světě a pomáhat všem bytostem na cestě k procitnutí. Školy buddhismu se v pojetí nirvány rozcházejí. Např. pro mádhjamiky je nirvána v prázdnotě (san. *šúnjatá*), Jógačára ji přirovnává ke koloběhu znovuzrozování. Dle Sarvástivády nirvána ani nevznikla ani nepomíjí, a lze ji dosáhnout přemáháním žádostivosti.

parinirvána – (san.) „konečné vyvanutí“, ekvivalent pro nirvánu. Někdy je srovnávána s *nirupadhíšéšanirvánou*, ale může označovat i *sópadhíšéšanirvánu*. Viz též nirvána.

pradžňá – (san., jap. *hannja*) „moudrost“, ústřední pojem mahájány, který znamená hlavně pochopení prázdnoty (san. *šúnjatá*). Ztělesněním je bódhisattva Maňdžruší. Společně se soucitem (san. *karuná*) dva hlavní aspekty buddhy.

pratisankhjániródha – (san.) stav zániku, kterého mnich dosáhne vědomým odstraněním poskvrn a nepřijemností. Jeden z nepodmíněných jevů pro školu Sarvástiváda.

pratítjasamutpáda – (san.) „podmíněné, závislé vznikání“, dvanáctidílný řetězec podmíněného vznikání. Nauka o podmíněném vznikání, kde se tvrdí, že vše, co tvoří bytí, je na sobě určitým způsobem závislé. Buddhistické školy se ve výkladu této nauky rozcházely. Pro hínajánu je toto učení výkladem o příčině strasti (san. *duhkha*), protože ukazuje, že vše je podmíněné (san. *sanskṛta*). Škola Madhjamaka ztotožňuje řetězec s prázdnotou (san. *šúnjatá*). Viz kapitola 3.2 Sanronšů.

pratjékabuddha – (san.) „osobně probuzený“, buddha „samotář“, který dosáhl probuzení sám od sebe a pouze pro sebe. Pratjékabuddhové žili mimo obci, nekázali ani nevyučovali.

Tradičně nemají všechny vlastnosti jako dokonalí buddhové. Jejich cesta k procitnutí se nazývá pratjékajána.

pudgala – (san.) „osobnost“, označení pro osobu, která je nositelem koloběhu životů a sběratelkou plodů činů. Buddhismus obecně existenci takovéto věčné osobnosti nebo duše odmítá, protože je to v rozporu s původním učením o neustále se měnících tělesných a duševních faktorech (san. skandha). Za skutečnost ji považuje škola Vátsíputríja, která zároveň tvrdí, že pudgala není totožná s tělesnými a duševními faktory, ale ani se od nich neliší.

pudgala márga – (san.) „cesta osobnosti“ jiné označení pro koloběh znovuzrovnání (san. sansára).

pudgala viniščája – (san.) „teorie osobnosti“. Část Abhidharmakóši, kde Vasubandhu vyjadřuje nesouhlas s teorií o osobnosti (san. pudgala).

samádhi – (san., jap. sammai, zammai) „soustředění“, soustředění na jediný předmět za účelem sjednocení myšlenek pomocí zklidnění duševních procesů. Existují tři nadpozemská soustředění, jejichž předměty jsou prázdnota (san. šúnjatá), bezpříznakovost a odproštěnost od žádostí. Cílem nadpozemských samádhi je dosažení procitnutí.

sangha – (san.) „svaz, spolek“, označení buddhistické obce neboli společenství mnichů, mnišek a noviců (v širším slova smyslu i laiků). Život členů sanghy se řídí podle pravidel sepsaných ve Vinajapitace (Koš kázně).

sansára – (san., jap rinne) „koloběh životů“, řetězec znovuzrovnání, ze kterého se lze vymanit pouze procitnutím a následným konečným vyvanutím (san. nirvána). Podmínky dalšího zrození jsou dány karmanovým zákonem (san. karman). Důvodem k neustálému znovuzrovnání jsou tři kořeny zla (zášť, chtíč, blud). Pro mahájánu je sansára jevový svět a je totožná s nirvánou, protože vše je považováno za přelud bez reálného základu, za prázdno (san. šúnjatá).

sanskára – (san.) „tvůrčí představivost“, druhý prvek z dvanáctičlenného řetězce podmíněného vznikání (san. pratítjasamutpáda), který je zobrazován jako hrnčič. Jsou to

psychické vlohy a samovolné impulzy, které vedou k činům, jež mají za následky plody, a vedou tak k znovuzrození.

sanskṛta – (san.) „podmíněné, sestavené, složené“, všechno, co je mezi sebou propojeno vzájemnými souvislostmi a podléhá vzniku, změně a zániku, čili je nepodstatné a pomíjivé. Mahájána tuto teorii dále rozvíjí v nauku o všeobecné vesmírné prázdnotě (san. śūnjatá) všech jevů a věcí. Rozdělení jevů a věcí na podmíněné (san. sanskṛta) a nepodmíněné (san. asanskṛta) se u jednotlivých škol liší. Viz kapitola 3.3 Džóždžicušú.

sanvrtisatja – (san.) „relativní pravda“, pravda neúplná nebo skrytá, která představuje iluzorní aspekt reality. Je protikladem absolutní pravdy (san. paramárthasatja). Její pojetí se u škol různí.

satori – (jap.) zenové označení pro náhlé procitnutí (odvozené od jap. slovesa *satoru* „poznávat“). Při počátečním prožitku procitnutí se používá také označení *kenšó* („vhled do vlastní podstaty“). Pro procitnutí zenových učenců nebo Buddhy je používán spíše termín satori.

sparša – (san.) „styk, dotyk“, styk smyslového orgánu a objektu. Šestá část řetězce podmíněného vznikání (san. pratítjasamutpáda) zobrazovaná jako dvojice milenců.

střední cesta – (san. madhjamápratipadá) obecné označení pro učení historického Buddhy, které stojí mezi extrémy požitkářství a askeze. Jako učení střední cesty, které je vyjádřeno pomocí osmera negací, se také označuje nauka školy Madhjamaka. Jógačára spatřuje střední cestu v tom, že nepřijímá ani nepopírá existenci všech jevů a věcí. Pro hinajánu je střední cesta představována sledováním osmidílné stezky. Viz též árjasatja.

śadájatana – (san.) „šest základů“, šest smyslových orgánů (zrak, sluch, hmat, čich, chuť a mysl) a objekty jimi postihované. Ve dvanáctičlenném řetězci podmíněného vznikání (san. pratítjasamutpáda) stojí na pátém místě a zobrazuje se jako dům se šesti okny.

śíla – (san.) „povinnosti“, deset příkazů pro mnichy a mnišky, jež určují jak se chovat. Prvních pět platí i pro buddhistické laiky. 1. zdržovat se zabíjení; 2. nebrat, co není dáno; 3. vyhnout se nepovoleného pohlavního styku; 4. zdržovat se nevhodných řečí; 5. bránit se

požívání opojných nápojů; 6. po poledni nepřijímat pevnou stravu; 7. vyhýbat se hudbě, tanci, divadlu a jiným radovánkám; 8. zdržovat se užívání parfémů a ozdob; 9. vyvarovat se spaní na vysokých, měkkých lůžkách; 10. bránit se styku s penězi a dalšími cennostmi.

Šingon – „Škola pravých slov“, škola ezoterického buddhismu, kterou založil mnich Kúkai (Kóbó Daiši 774–835). Učení školy vychází z čínské tantrické školy Mi-cung, jejíž učení bylo do Číny přineseno v 8. století z Indie tamními tantrickými mistry. Součástí školy je recitování manter, používání muder a mandal. Dle legend učení školy vyložil buddha Vairóčana.

šintoismus – (jap. *šintó*) „cesta božstev“, jediné původní náboženství Japonska. Nemá zakladatele ani liturgické spisy, vychází z animismu a polyteismu. Spolu s jinými náboženskými směry, které se dostaly do Japonska z pevniny (včetně buddhismu), v poklidu koexistoval. Církevní organizace nikdy nebyla vytvořena, nejvyšší postavení zaujímal císař, který byl považován za přímého potomka bohů, stvořitelů Japonska. (Božského původu se císař oficiálně vzdal až v roce 1946.) V 9. století, kdy byl buddhismus hojně rozšířený, se buddhismus a šintoismus považovaly za dvě formy jednoho náboženství a šintoistické svatyně byly svěřeny do rukou buddhistických kněží. Velký důraz je v šintoismu kladen na rituální čistotu a na dodržování tabu (smrt, pohromy, nemoc), dále šintoisté uctívají kami a důležitým je pro ně rovněž kult předků.

šrávaka – (san.) „posluchač“, nejdříve označení pro Buddhovy učedníky, nebo obecně pro žáky. V mahájáně je to označení pro žáka usilujícího o osobní procitnutí, které je možné jen důkladným poznáním čtyř ušlechtilých pravd. Cílem je parinirvána, takže šrávaka odpovídá dle mahájány stupni arhata.

šúnjató – (san., jap. *kú*) „prázdnota“, všeobecná vesmírná prázdnota. Mahájána i hinájána se shodují, že dle nauky o prázdnotě jsou všechny věci a jevy bez vlastní podstaty, pomíjivé a tím pádem strastné. Mahájána navíc dodává, že věci a jevy nemají ani svoji vlastní přirozenost, tedy že mimo prázdnotu neexistují, prázdnota jimi proniká a je jejich nositelem. Viz kapitola 3.2 Sanronšú.

taoismus – souhrnné západní označení pro dva směry: čínskou filozofii (čín. *tao-ťia*) a náboženství (čín. *tao-ťiao*). Za zakladatele filozofického taoismu jsou považováni učenci Lao-

c' (6. st. př. n. l., autor spisu *Tao-te t'ing*) a Čuang-c' (369–286 př. n. l.). Náboženský taoismus je tvořen mnoha školami, které mají za cíl dosažení nesmrtelnosti.

tathatá – (san.) „takovost“, dle mahájány jediná skutečná přirozenost věcí. Viz kapitola 3.6 Kegonšů.

Tendai – (jap. *Tendaišú*), japonská forma čínské školy Tchien-tchaj. Do Japonska byla přinesena v 8. století mnichem Saičóem (posmrtně zvaný Dengjó Daiši, 767–822). Uvnitř této školy vznikly poté tři směry. Učení školy je založeno především na *Saddharmapundarikasútře*, její stoupenci praktikují meditační metody *č'-kuan* a používají ezoterické prvky jako mandaly a mantry.

trilóka – (san.) „tři světy“, svět chťíce, svět tvarů, svět beztvarosti.

tršná – (san.) „žízeň, žádostivost“, jeden ze základních pojmů buddhismu. Tršná je příčinou všech strastí (san. duhkha). Viz též árjasatja. Osmý článek dvanáctičlenného řetězce podmíněného vznikání (san. pratítjasamutpáda), který je zobrazován jako piják.

upádana – (san.) „lnutí, lpění“, veškeré lnutí, které poutá jedince k bytí (a ke znovuzrovnání). Devátý článek dvanáctidílného řetězce podmíněného vznikání (san. pratítjasamutpáda), který je znázorňován jako sběrač ovoce.

upája – (san.) „zručnost v prostředcích“, schopnost bódhisattvy vést ostatní k procitnutí pomocí nejrůznějších prostředků (kázání, podobenství, konání zázraků apod.); také obratnost Buddhy při výkladu nauky, kdy výklad přizpůsoboval potřebám posluchače.

védana – (san.) „cítění, pocitování“, podmíněna stykem (san. sparša), vyvolává žízeň (san. tršná). Sedmá část dvanáctidílného řetězce podmíněného vznikání (san. pratítjasamutpáda), zobrazuje se jako šíp v oku.

vidžňána – (san.) „vědomí“, rozlišuje se šest druhů vědomí (pět smyslů a mysl), které vznikají prostřednictvím styku příslušného orgánu s předmětem. Třetí článek dvanáctičlenného řetězce podmíněného vznikání (san. pratítjasamutpáda), zobrazován jako opice.

## **Resumé**

This work focuses on Buddhism in Nara period. The history and basics of the teachings of individual schools of Nara Buddhism, in particular the Six schools of Nara Buddhism (Sanron, Jōjitsu, Kusha, Hossō, Kegon, Ritsu), are explored in the text.

Each school is covered individually, listing its Indian or Chinese origins, the leading figures and studied writings. The coming and initial spreading of Buddhism into Japan is described concisely and Nara period is outlined from both historical and political point of view. The work further addresses the growing importance and social status of the Buddhist clergy in the contemporary Japanese society.

Other issues analyzed are the Buddhist temples governance system and the foundation of Tōdaiji Temple as a Buddhist centre of its time, in which all the six schools had their own educational institutions.

In final part of this bachelor thesis a glossary, in which the terms necessary for understanding the basics of the teachings of individual Buddhist schools are clarified, is presented. The Nara Buddhist schools are still influential, despite the decrease of their popularity during Heian period, when other Buddhist schools gained prominence. The teachings of the schools of Nara Buddhism introduced the principles of this religion into Japan and made the creation of other schools and streams of thought possible.

## Seznam pramenů a literatury

ANESAKI, Masaharu. *History of Japanese Religion*. Rutland, VT: Tuttle, 1963. 423 s. ISBN 978-0804802482.

BUSWELL, Robert, E., ed. *Encyclopedia of buddhism*, New York: Macmillian Reference USA/Thomson/Gale, 2004. 981 s. ISBN 0-02-865910-4.

CONZE, Edward. *Stručné dějiny buddhismu*. Z angl. přel. Jolana Navrátilová. Brno: Jota, 1997. 239 s. ISBN 80-7217-002-3.

EARHART, H. Byron. *Náboženství Japonska: Mnoho tradic na jedné svaté cestě*. Z angl. přel. Robin Heřman. Praha: Prostor, 1999. 192 s. ISBN 80-7260-000-1.

CHENG, Anne. *Dějiny čínského myšlení*. Z franc. přel. Helena Beguivinová. Praha: DharmaGaia, 2006. 688 s. ISBN 80-86685-52-7.

JANOŠ, Jiří. *Japonsko a Korea: dramatické sousedství*. Praha: Academia, 2007. 318 s. ISBN 978-80-200-1503-7.

KASAHARA, Kazuo., ed. *A History of Japanese Religion*. Tokyo: Kosei Publishing Company, 2001. 648 s. ISBN 43-330-1917-6.

KRÁL, Oldřich. *Čínská filosofie: pohled z dějin*. Lásenice: Maxima, 2005. 373 s. ISBN 80-901333-8-X.

*Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Z něm. přel. Jan Filipický, Helena Heroldová, Josef Kolmaš, Vladimír Liščák a Stanislava Vavroušková. Olomouc: Votobia s.r.o. Victoria Publishing a.s., 1996. 565 s. ISBN 80-7198-168-0. ISBN 80-85605-54-6.

LOPEZ, Donald. *Příběh buddhismu: Průvodce dějinami buddhismu a jeho učením*. Z angl. přel. Lenka Borecká. Brno: Barrister & Principal, 2003. 253 s. ISBN 80-86598-54-3.

MATSUNAMI, Kodo. *Essentials of Buddhism: It's history, evolution and modern significance*. Tokyo: Omega-Com, Inc. JABICS, 2005. 241 s. ISBN 4-9902154-3-5



McGREAL, Ian, P., ed. *Velké postavy východního myšlení: slovník myslitelů*. Z angl. přel. Jan Filipický, Robin Heřman, Luboš Kropáček, Vladimír Liščák a Dita Nymburská. Praha: Prostor, 1998. 624 s. ISBN 80-85190-93-1.

MILTNER, Vladimír. *Malá encyklopedie buddhismu*. Vyd. 2., v Libri 1. Praha: Libri, 2002. 286 s. ISBN 80-7277-111-6.

MILTNER, Vladimír. *Vznik a vývoj buddhismu*. Praha: Vyšehrad, 2001. 373 s. ISBN 80-7021-410-4.

PIJOAN, José. *Dějiny umění/ 4*. Z franc. a špan. přeložili Libuše Macková, Jan Schejbal a Hana Stašková. Praha: Odeon, 1979. 333 s.

REISCHAUER, Edwin O. a CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*. Z angl. přel. a dodatky opatřili David Labus a Jan Sýkora. Vyd. 2., dopl. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. 476 s. ISBN 978-80-7106-843-3.

ŠVARCOVÁ, Zdenka. *Japonská literatura: 712-1868*. Praha: Karolinum, 2005. 300 s. ISBN 80-246-0998-3.

VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986. 603 s.

WERNER, Karel. *Náboženské tradice Asie: Od Indie po Japonsko. S přihlédnutím k Přednímu východu*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. 260 s. ISBN 80-210-2978-1.

WILLIAMS, Paul a TRIBE, Anthony. *Buddhistické myšlení: úplné uvedení do indické tradice*. Z angl. přel. Dušan Zbavitel. Praha: ExOriente, 2011. 301 s. ISBN 978-80-904246-8-5.

## **Internetové zdroje**

Wiki UPOL, c 2012 [cit. 2013-1-20]. Dostupné z:

<http://wiki.cinstina.upol.cz/index.php/Kumarad%C5%BE%C3%ADva>